

Henkinen väkivalta parisuhteessa

Miten huomioida se esitutkinnassa ja mikä on sen rikosoikeudellinen merkitys?

Patricia Lindroos ja Ira Lähdeviita

05/2020

Tiivistelmä

Tekijä(t) Patricia Lindroos & Ira Lähdeviita	Tutkinto Poliisi (AMK)
Julkaisun nimi Henkinen väkivalta parisuhteessa – Miten huomioida se esitutkinnassa ja mikä on sen rikosoikeudellinen merkitys?	Julkisuusaste Julkinen
Ohjaaja Lauri Tammiaho	Opinnäytetyön muoto Tutkimuksellinen opinnäytetyö
<p>Tiivistelmä</p> <p>Tämän opinnäytetyön tavoitteena oli selvittää, millaista henkinen väkivalta parisuhteessa voi olla ja ennen kaikkea, miten sille on mahdollista hankkia näyttöä esitutkinnassa. Opinnäytetyössä pyrittiin myös selvittämään sitä, miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa olisi mahdollista kehittää tai parantaa. Opinnäytetyön teoreettinen viitekehys pohjautuu pääosin henkistä väkivaltaa käsittelevään kirjallisuuteen sekä oikeuslähteisiin. Lisäksi opinnäytetyössä käsitellään henkisen väkivallan rikosoikeudellista merkitystä ja työssä on näin käytetty tutkimusmenetelmänä myös oikeusdogmaattista otetta.</p> <p>Opinnäytetyö toteutettiin kvalitatiivisena tutkimuksena ja tutkimusaineisto kerättiin haastatteleamalla sekä rikospoliiseja että kyseiseen aiheeseen erikoistuneita erikoissyöttäjiä. Haastattelumenetelmänä oli teemahaastattelu.</p> <p>Haastattelujen myötä vahvistui käsitys siitä, että parisuhteessa esiintyvälle henkiselle väkivallalle on usein haastavaa saada hankittua esitutkinnassa näyttöä. Tärkeimmäksi mahdolliseksi todistusaineistoksi nousi selkeästi lääkärintlausunto uhrin mahdollisista psyykkisistä vammoista. Muita käytettäviä todisteita voivat olla esimerkiksi kuvat tekijän ja uhrin välisistä viesteistä tai sivullisen havainnot tapahtumista.</p> <p>Henkinen väkivalta ei tutkimustuloksien mukaan useinkaan tule itsenäisenä rikosasian poliisin tietoon, vaan se tulee esille jonkin muun rikosasian esitutinnan yhteydessä.</p> <p>Haastateltavien mukaan rikostutkijoiden osaamista aiheeseen liittyen voisi olla mahdollista parantaa muun muassa erilaisten koulutusten avulla. Ennen kaikkea rikostutkinnassa työskentelevien tulee osata ohjata niin henkisen kuin fyysisenkin väkivallan uhreja saamaan oikeanlaista apua tilanteeseensa ja pyrkiä ohjaamaan heitä pääsemään irti satuttavasta parisuhteestaan.</p>	
Sivumäärä 37 + 2 liitesivua	Tarkastuskuukausi ja -vuosi 5/2020
Avainsanat henkinen väkivalta, parisuhde, esitutkinta, todiste, näyttö, pahoinpitely	

SISÄLLYS

1 JOHDANTO	2
2. OPINNÄYTETYÖSTÄ JA PROSESSISTA.....	2
2.1 Tavoite ja tarkoitus	3
2.2 Tutkimuskysymykset.....	4
2.3 Aiheen rajaus ja tutkimuksen kohderyhmä	4
2.4 Tutkimusmenetelmä	5
3 HENKINEN VÄKIVALTA PARISUHDEVÄKIVALTANA.....	6
3.1 Henkisen väkivallan piirteitä.....	7
3.2 Henkisen väkivallan seurauksia	11
4. HENKINEN VÄKIVALTA RIKOSOIKEUDELLISESTA NÄKÖKULMASTA.....	12
4.1 Pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön täyttymisestä ja Istanbulin sopimuksesta	14
4.2 Syy-yhteydestä	15
4.3 Tahallisuudesta	16
4.4 Tuomiot henkisestä väkivallasta.....	17
5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS	18
5.1 Haastattelujen toteutus.....	19
5.2 Haastateltavat	19
6. TUTKIMUSTULOKSISTA.....	21
6.1 Henkisen väkivallan määrittely	21
6.2 Näytön hankkiminen henkiselle väkivallalle.....	22
6.3 Henkisen väkivallan mahdollisuuden huomiointi esitutkinnassa.....	25
6.4 Henkisen väkivallan rikosoikeudellinen merkitys.....	27
6.5 Henkisen väkivallan käyttäjät ja uhrin	29
6.6 Miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa tulisi mahdollisesti kehittää ja parantaa?.....	31
7. YHTEENVETO JA POHDINTAA	33
LÄHTEET	36
LIITTEET	

1 JOHDANTO

Parisuhdeväkivallasta puhuttaessa ensimmäiset mielikuvat muodostuvat yleensä fyysisen väkivallan ympärille. Lyömistä, potkimista, tönimistä ja muita toisen fyysistä koskemattomuutta loukkaavia tekoja. Parisuhdeväkivalta, kuten mikä tahansa muukin väkivalta, voi kuitenkin olla myös henkistä. Myös työpaikka- ja koulukiusaaminen ovat henkistä väkivaltaa.

Henkistä väkivaltaa on usein vaikea tunnistaa. Henkinen väkivalta on eräänlaista piiloväkivaltaa, eikä se jätä ihmiseen ulkoisia merkkejä mustelmien ja haavojen muodossa. Sitä ei myöskään helposti mielletä varsinaiseksi väkivallaksi. (Suomen mielenterveys Ry, luettu 20.3.2020.) Alkukäsityksemme mukaan henkinen väkivalta kuitenkin jättää uhriinsa syviä henkisiä vammoja ja jopa pidempiaikaisia vammoja, joiden parantuminen saattaa viedä paljon enemmän aikaa, kuin yksittäisten fyysisten vammojen.

Tässä opinnäytetyössä syvennymme pääasiassa parisuhteessa ilmenevään henkiseen väkivaltaan. Lisäksi pyrimme tarkastelemaan ilmiötä poliisin näkökulmasta sekä saamaan vastauksia siihen, miten henkiselle väkivallalle voidaan saada näyttöä ja todisteita rikostutkinnassa. Henkinen väkivalta on haasteellinen asia myös poliisin näkökulmasta ja haasteeksi koetaan varsinkin näytön saaminen. Opinnäytetyöllämme haluamme tuoda esille, missä eri muodoissa henkinen väkivalta voi ilmetä ja miten se tulisi huomioida esitutkinnassa.

2. OPINNÄYTETYÖSTÄ JA PROSESSISTA

Opinnäytetyön ja tutkimuksen aihe valikoitui työharjoittelumme aikana. Henkisestä väkivallasta löytyi lukuisia lähdeoteoksia opinnäytetyöhömme, mutta aiempia tutkimuksia siitä, miten henkiselle väkivallalle on mahdollista hankkia näyttöä rikostutkinnassa, ei löytynyt. Henkistä väkivaltaa on tutkittu aiemmin myös esimerkiksi työpaikkakiusaamisen osalta. Hankkiessamme teoriatietoa opinnäytetyömme aiheeseen liittyen havaitsimme, että henkiseen väkivaltaan liittyen on tehty useita opinnäytetöitä ja pro-gradu tutkielmia, mutta esitutkinnan näkökulmasta aihetta ei ole käsitelty aiemmin.

Henkinen väkivalta on tärkeä aihe, vaikka siitä vielä nykyäänkin puhutaan liian vähän. Useammin kuullaan puhuttavan fyysisestä väkivallasta ja nostetaan esille sen aiheuttamia seurauksia, mutta harvemmin puhutaan siitä, miten paljon ihminen on parisuhteessaan saattanut kokea myös henkistä väkivaltaa. Osasyyn tähän saattaa olla se, etteivät henkisen väkivallan seuraukset ole yhtä helposti havaittavissa ulospäin. Fyysisellä väkivallalla aiheutetut vammat yleensä paranevat, mutta henkisellä väkivallalla aiheutetut vammat voivat olla sellaisia, että niistä uhri ei välttämättä koskaan pysty kokonaan pääsemään yli. Ihmisen henkinen puoli voi helposti vaurioitua pysyvästi.

Henkinen väkivalta on myös haasteellinen aihe rikostutkinnan näkökulmasta. Tutkimustulostemme perusteella ihmiset tekevät harvoin rikosilmoituksia pelkästä henkisestä väkivallasta. Myös näytön saaminen henkiselle väkivallalle on erittäin haasteellista juuri sen vuoksi, että se ei jätä näkyviä vammoja. Todistusaineistoa on siis saatava muilla keinoin ja juuri sitä tulemme työssämme selvittämään.

2.1 Tavoite ja tarkoitus

Opinnäytetyömme tavoitteena on paitsi koota yhteen henkisen väkivallan piirteitä myös tutkia sitä, miten rikosprosessissa voitaisiin parantaa henkisen väkivallan havaitsemista. Tavoitteena työssä ei ollut saada aikaiseksi jokaiseen tapaukseen yleistettävissä olevaa mallia, vaan kerätä aiheesta tietoa ja kokemuserää, joita olisi mahdollista hyödyntää poliisin työssä rikostutkinnan puolella.

Monesti henkinen väkivalta edeltää fyysistä väkivaltaa (Hannus ym. 2011, 46). Uskomme, että henkiseen väkivaltaan puuttuminen ajoissa ja henkisen väkivallan tuominen esille ja viranomaisten tietoon mahdollistaisi sen, ettei tilanne välttämättä ajautuisi edes fyysistä väkivaltaa sisältävälle tasolle. Opinnäytetyön tarkoituksena on antaa vinkkejä rikostutkijoille ja ohjata heitä oikeaan suuntaan havaitakseen mahdollisia merkkejä henkisestä väkivallasta ja huomioidakseen henkisen väkivallan oikealla tavalla. Luulemme, että henkisen väkivallan uhrit eivät aina itse edes miellä joutuneensa henkisen väkivallan uhreiksi ja tämän vuoksi on

tärkeää, että rikostutkijat osaavat havaita henkisen väkivallan merkkejä esimerkiksi kuulusteluissa uhrin kertomuksen yhteydessä.

2.2 Tutkimuskysymykset

Ennen opinnäytetyön aloittamista määrittelimme työtä viitoittavia keskeisimpiä tutkimuskysymyksiä neljä kappaletta. Työssä pyritään saamaan vastaukset näihin ennalta määriteltyihin kysymyksiin ja näitä kysymyksiä käytetään apuna suuntaamaan työn rakennetta työn alusta loppuun saakka. Tutkimuskysymyksiä opinnäytetyössä ovat seuraavat:

- 1) Mitä on henkinen väkivalta ja mikä sen merkitys rikosoikeudellisesti on?
- 2) Miten saada näyttöä henkiselle väkivallalle esitutkinnassa?
- 3) Miten henkisen väkivallan mahdollisuus voidaan huomioida esitutinnan aikana?
- 4) Miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa voitaisiin mahdollisesti kehittää ja parantaa?

2.3 Aiheen rajaaminen ja tutkimuksen kohderyhmä

Aiheen rajaaminen oli osittain hankalaa ja käsitteiden määrittely haasteellista, sillä käyttämissämme lähdeaineistoissakin lähisuhde-, parisuhde- ja perheväkivalta -termit osittain sekoittuivat. Pyrimme työssämme kuitenkin keskittymään aiheeseen juuri parisuhteen osalta. Käsittelemme aihetta pääasiassa poliisin rikostutkinnallisesta näkökulmasta ja pyrimme selvittämään mahdollisuuksia sille, miten rikostutkinnassa voidaan saada näyttöä ja todistelua henkiselle väkivallalle. Rajaamme työn ulkopuolelle myös uhrin näkökulman ja kokemukset. Opinnäytetyössämme ei myöskään juurikaan tulla käsittelemään työpaikka- tai koulu- kiusaamisessa esiintyvää henkistä väkivaltaa.

Tutkimuksemme kohderyhmänä ovat ensisijaisesti rikostutinnan puolella työskentelevät poliisit. Toivomme tutkimuksen avulla saavamme henkistä väkivaltaa koskevaa tietoa, joka olisi hyödyllistä kaikkialla Suomessa tutkittaessa parisuhdeväkivaltaa sisältäviä rikosasioita. Toivomme, että opinnäytetyömme auttaa ymmärtämään, minkälaisissa eri muodoissa henkinen väkivalta voi ilmetä ja miten se tulisi esitutkinnassa huomioida.

2.4 Tutkimusmenetelmä

Opinnäytetyö on toteutettu laadullisena tutkimuksena, jossa olemme käyttäneet aineiston keräämiseen teemahaastatteluja. Vaikka henkisestä väkivallasta itsestään löytyykin paljon materiaalia, ei siitä kuitenkaan esitutkinnan näkökulmasta ole paljoa materiaalia saatavilla. Teemahaastattelut ovat paras vaihtoehto tämän opinnäytetyön toteuttamiseen, jotta saamme mahdollisimman laajat vastaukset tutkimuskysymyksiimme asiantuntijoiden tietämyksen avulla.

Haastattelimme rikostutkinnassa työskenteleviä poliiseja sekä aiheeseen erikoistuneita erikoissyöttäjiä, joiden vastauksien avulla pyrimme saamaan vastauksia tutkimuskysymyksiimme. Valmistelimme poliiseille ja syyttäjille erilliset kysymysrungot, joiden kysymykset oli tarkoitettu juuri kyseisten haastateltavien kohderyhmälle.

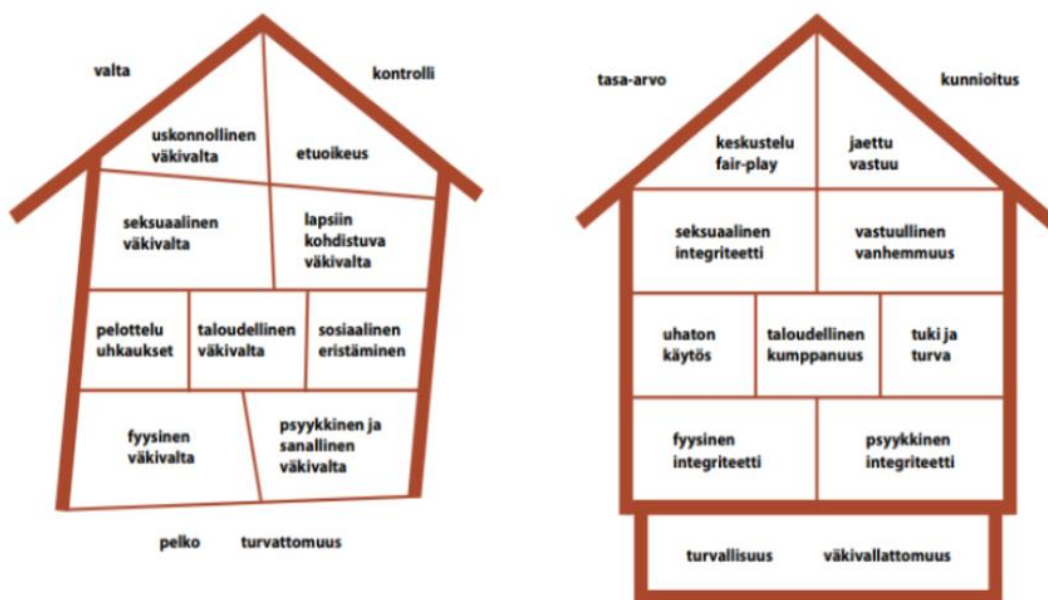
Teemahaastattelulle ominaisesti kysymykset oli jaoteltu teemoittain, osittain pohjautuen valitsemiimme tutkimuskysymyksiin. Haastattelukysymyksillämme emme pyrkineet saamaan tarkkoja ja joka tilanteeseen sopivia vastauksia, vaan haastatteluiden vastauksien toivottiin olevan peräisin vastaajan kokemuksista ja niiden toivottiin myös olevan melko vapaamuotoisia.

Haastateltaviksi valikoitui kaksi rikostutkinnassa työskentelevää rikospoliisia sekä kolme erikoissyöttäjää. Haastattelujen vastauksista koostimme yhteenvedon, jossa tarkastelemme tutkimuksemme avulla saatuja tuloksia. Tarkemmin käytettyä tutkimusmenetelmää käsittelemme vielä myöhemmin luvussa viisi.

Opinnäytetyössämme on osittain tutkimusmetodina myös lainopillista eli oikeusdogmaattista otetta, jossa lähdemateriaalina on hyödynnetty muun kirjallisuuden ohella myös oikeuslähteitä. Lainopillisen otteen tarkoituksena on selvittää voimassa olevien oikeusnormien sisältöä (Hirvonen 2011, 22). Tutkimuksen aihetta käsitellään rikosoikeudellisesta näkökulmasta ja lisäksi pohditaan mahdollisia rikosnimikkeitä, joita henkisen väkivallan osalta voisi tulla kyseeseen.

3 HENKINEN VÄKIVALTA PARISUHDEVÄKIVALTANA

Parisuhdeväkivallalla tarkoitetaan parisuhteen sisällä tapahtuvaa väkivaltaa. Parisuhdeväkivaltaan ei lasketa perheen lapsiin kohdistunutta väkivaltaa, vaan silloin kyseessä olisi lähisuuhdeväkivalta. Väkivalta voi esiintyä monissa eri muodoissa ja se voi olla fyysistä väkivaltaa, seksuaalista väkivaltaa tai henkistä väkivaltaa. Myös väkivallalla uhkaaminen lasketaan väkivallaksi. (Väestöliitto.fi, luettu 2.3.2020.)

Kuva 1. Väkivallan talo ja turvallinen talo (kuva: Pence & Paymar 1993, viitattu teoksessa Hannus ym. 2011, 45).

Yllä olevassa kuvassa 1 on esitetty niin sanotut väkivallan talo ja turvallinen talo. Väkivallan talossa ei ole turvallista olla ja siihen liittyy pelkoa, turvattomuutta sekä vallan ja kontrollin käyttöä. Väkivallan talossa ei voi tuntea missään huoneessa oloaan turvalliseksi, vaan pelkotila ja varuillaanolo alkaa aina, kun tulee kotiinsa. Vieressä oleva turvallinen talo kuvastaa sitä, millaista jokaisella ihmisellä tulisi olla omassa kodissaan: omassa kodissaan ei pitäisi joutua tuntemaan pelkoa. Turvallisessa talossa pitäisi jokaisella olla mahdollisuus olla oma itsensä ja puolisoitensa tulisi olla tasa-arvoisia. (Hannus ym. 2011, 45.)

Parisuhdeväkivallalla pyritään yleensä kontrolloimaan kumppania. Yleensä henkistä väkivaltaa käyttää perheessä tai suhteessa ikään kuin vaikutusvaltaisimmassa asemassa oleva henkilö. Väkivaltaiseen käytökseen voi olla monta eri syytä: se voi johtua esimerkiksi siitä,

että kumppani ei tottele, kumppani sanoo vastaan tai kyse voi esimerkiksi olla mustasukkaisuudesta. (Hannus ym. 2011, 43-45.) Aina syytä henkisen väkivallan käytölle ei kuitenkaan voi tietää.

Parisuhdeväkivalta harvoin alkaa fyysisellä väkivallalla, sillä fyysistä väkivaltaa edeltää yleensä henkinen väkivalta. Esimerkiksi alussa kumppanin osoittama mustasukkaisuus voi tuntua osittain rakkauden osoituksilta ja sitä ei välttämättä mielletä henkiseksi väkivallaksi, vaikka kumppani saattaa pyrkiä jo silloinkin kontrolloimaan toista. Vähitellen henkinenkin väkivalta muuttuu vakavammaksi ja usein tällaisen suhteen edetessä jossain vaiheessa myös fyysinen väkivalta tulee mukaan kuvioihin. (Hannus ym. 2011, 43-45.)

Vielä nykyäänkin henkistä väkivaltaa pidetään jokseenkin mitättömänä. Saatetaan esimerkiksi ajatella, ettei kumppanin haukkuminen ole niin vakava asia. Jonkin asteisen henkisen väkivallan ja pilkkaamisen voidaan myös ajatella kuuluvan jokaiseen parisuhteeseen. Kuitenkin, kun haukkuminen ja alistaminen on jokapäiväistä ja jopa useita vuosia kestävä, alkaa sillä olla vaikutusta uhrin henkiseen hyvinvointiin. Tilanne voi jopa kärjistyä siihen, että omia lapsia käytetään välikappaleina valtaa käytettäessä. (Metso 2018, luku Missä menet, huora?)

3.1 Henkisen väkivallan piirteitä

Uskomme, että henkisen väkivallan tekijä pystyy sanojensa ja tekojensa avulla kietomaan uhrin ympärilleen ja saamaan tämän tiukkaankin kontrolliin. Saattaa jopa olla, että parisuhteessa ilmenevän henkisen väkivallan vuoksi uhri ei uskalla lähteä suhteesta, sillä puoliso pitää uhria niin voimakkaasti otteessaan henkisellä tasolla.

Henkinenkin väkivalta siis satuttaa ihmistä ja sillä voi olla kauaskantoisiakin vaikutuksia uhuriin. Henkisen väkivallan määrittely on usein vaikeaa ja pyrimme opinnäyteyössämme selvittämään, miten henkinen väkivalta käytännössä määritellään. Seuraavissa kappaleissa tuomme esille kirjallisuudessa ja muissa lähteissä esiintyviä määritelmiä ja piirteitä henkiseen väkivallalle ja myöhemmin tutkimustuloksia käsiteltäessä esittelemme, miten haasteltavat kuvailivat henkistä väkivaltaa.

Riidat ja erimielisyydet ovat osa elämää, mutta riita ja väkivalta pitää voida erottaa. Riidassa on kyse väkivallasta siinä vaiheessa, kun toinen osapuoli ei enää voi ilmaista mielipiteitään seurauksien pelossa. (Naistenlinja, luettu 3.3.2020.)

Suomen Mielenterveys ry:n sivuilla (luettu 3.3.2020) on lueteltu henkisen väkivallan piirteitä, joita ovat muun muassa syyttely, haukkuminen, loukkaaminen ja välinpitämätön kohtelu. Näiden lisäksi henkinen väkivalta voi olla hallintaan pyrkimistä uhkailemalla, pelottelemalla, tarkkailemalla tai eristämällä uhria. Perheessä puoliso voi käyttää edellä mainittuja keinoja esimerkiksi saadakseen muut tekemään asioita hänen haluamallaan tavalla.

Entä mitä henkinen väkivalta sitten ei ole? Toisinaan henkinen väkivalta saatetaan sekoittaa pelkkään asiattomaan käytökseen. Ikävät sanavalinnat eivät kuitenkaan aina tarkoita sitä, miten vastapuoli on sanomisen tulkinnut. Tietyissä tapauksissa, etenkin loukkaavien sanavalintojen toistuessa, kyse saattaa olla tahallisestakin toiminnasta. Henkisen väkivallan tekijä ei aina miellä sanojensa loukanneen toista, eikä välttämättä huomioi toisten tunteita ja mielipiteitä. (Suomen Mielenterveys ry, luettu 3.3.2020.)

Henkinen väkivalta voi olla kytköksissä myös talouteen ja ilmetä niin sanottuna taloudellisenä väkivaltana. Taloudellisessa väkivallassa toinen puolisoista saattaa esimerkiksi päättää kaikista talouteen liittyvistä raha-asioista yksin. Puoliso voi myös antaa toiselle nöyryyttävän vähän viikkorahaa käyttöön tai vaatia pikkutarkkaa selitystä toisen taloudellisista menoista. Edellisten lisäksi henkinen väkivalta voi olla myös seksuaalista. Vakavimmillaan seksuaalisessa muodossa ilmenevä henkinen väkivalta on pakottamista seksuaalisiin tekoihin, mutta se voi olla myös toisen seksuaalisuuden tai kehon kritisointia tai vain vertaamista muihin. (Väestöliitto, luettu 3.3.2020.)

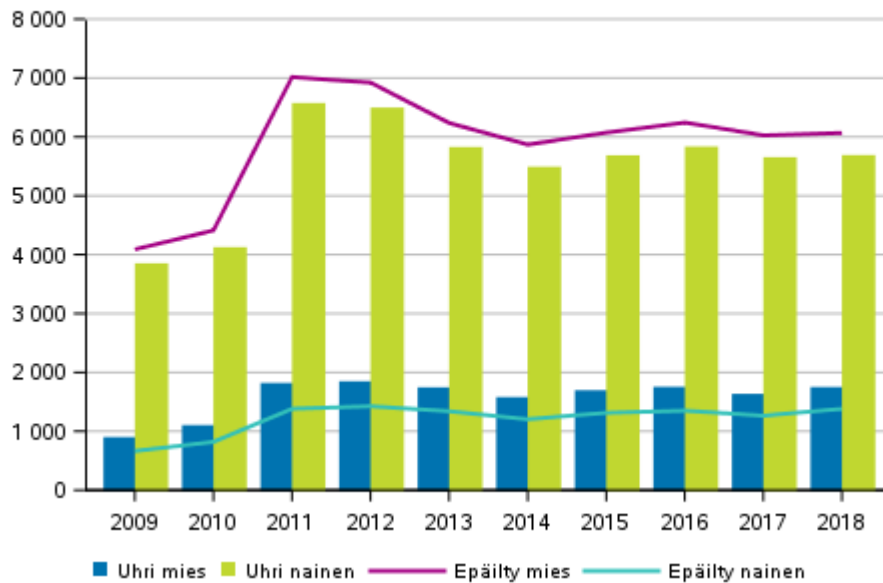

Kuva 2. Parisuhdeväkivallan ulottuvuuksia kuvaava kuvio, väkivallan ja kontrollin ympyrä (kuva: Säävälä ym. 2006, s. 19).

Henkinen väkivalta on aina subjektiivinen kokemus, jonka kaikki uhrin kokevat eri tavoin ja myös reagoivat siihen eri tavoilla. Säävälä ym. (2006, 19) on kuvannut teoksessaan väkivallan ja kontrollin ympyrän. Kuvassa 2 esiintyvä ympyrä jakaa väkivallan erilaisiin osa-alueisiin ja kuvaa erilaisia väkivallan muotoja. Kyseinen teos, josta kuvio on lainattu, on Oulun ensi- ja turvakoti Ry:n kanssa toteutettu ja se keskittyy käsittelemään parisuhdeväkivaltaa siltä kannalta, että nainen on uhrina ja mies väkivallan käyttäjänä. Tämän näkökulman vuoksi kyseinen kuvio keskittyy pääasiassa määrittelemään miehen väkivallan käyttäjänä ja naisen uhrina. On kuitenkin hyvä muistaa, että väkivaltaa voivat yhtä lailla käyttää niin miehet kuin naisetkin, ja uhrina voi olla kumman sukupuolen edustaja tahansa.

Kuvassa 2 on esitetty ympyrän muodossa lähes kaikki jo ylempänä kuvatut mahdolliset väkivallan muodot ja kuvattu niitä esimerkkien avulla. Kyseinen kuvio auttaa hahmottamaan väkivallan muotojen moninaisuuden ja sen, että väkivaltaa voi olla muukin kuin pelkkä nyrkillä lyöminen.

Perhe- ja lähisuhdeväkivalta uhrin sukupuolen mukaan, yli 18-vuotiaat uhrin, vuosina 2009–2018

Kuva 3. Tilasto vuosina 2009-2018 aikana tapahtuneista perhe- ja lähisuhdeväkivalta tapaukset uhrin sukupuolen mukaan (kuva: SVT: Rikos- ja pakkokeinotilasto, Perhe- Ja Lähisuhdeväkivalta 2018. Helsinki: Tilastokeskus, luettu 6.4.2020).

”Vuonna 2018 ilmoitetusta perhe- ja lähisuhdeväkivallasta 37,5 prosenttia oli avio- ja avopuolisoiden välistä väkivaltaa. Avio- ja avopuolisoiden sekä entisten avio- ja avopuolisoiden välisessä väkivallassa uhri oli nainen hieman yli 80 prosentissa tapauksista”. Nämä tilastot perustuvat poliisille ilmoitettuihin rikoksiin. (SVT: Rikos- ja pakkokeinotilasto, Perhe- Ja Lähisuhdeväkivalta 2018. Helsinki: Tilastokeskus, luettu 6.4.2020.)

Edellä kuvatut prosenttiluvut ei suoranaisesti viittaa siihen, että kyseessä olisi ainoastaan henkistä väkivaltaa. Parisuhteissa väkivaltaisuus harvemmin alkaa fyysisellä väkivallalla, vaan henkinen väkivalta usein edeltää fyysistä. Pitkittyneissä väkivaltaisissa suhteissa henkisenkin väkivallan voidaan olettaa olevan jatkuvasti läsnä, vaikka fyysinen väkivalta nousisikin henkisen väkivallan rinnalle. (Hannus ym. 2011, 46.) Edellä mainitut prosenttiluvut ovat näin ollen osittain suuntaa antavia myös henkisen väkivallan osalta. On kuitenkin muistettava, että läheskään kaikki väkivaltatapaukset eivät päädy poliisin tietoon. Senkin vuoksi tilastoihin on hyvä suhtautua tietyllä kriittisyydellä.

3.2 Henkisen väkivallan seurauksia

Todisteiden hankkimisen kannalta on tärkeää ymmärtää ja osata havaita myös henkisen väkivallan seurauksia. Jos henkistä väkivaltaa käsitellään rikosasian ja esimerkiksi rikoslain (RL, 19.12.1889/39) 21 luvun 5 §:n (21.4.1995/578) mukaisena pahoinpitelynä on tiedostettava, millaiset seuraukset voivat täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön henkisen väkivallan osalta. Tässä kappaleessa käsittelemme myös muunlaisia henkisen väkivallan seurauksia, mutta rikosasian etenkin terveyttä vahingoittavat seuraukset on huomioitava poliisin työssä.

Henkisen väkivallan seuraukset voivat olla paljon kauaskantoisempia, kuin fyysisen väkivallan. Uhrille voi henkisestä väkivallasta aiheutua ahdistusta, traumaattista stressiä sekä masennusta ja muitakin mielenterveyden häiriöitä ja ongelmia. Henkinen väkivalta vaikuttaa myös uhrin työkykyyn ja jaksamiseen arjessa. Lisäksi henkinen väkivalta voi henkisten oireiden ohella johtaa fyysisen pahoinpitelyn tavoin fyysisiinkin oireisiin. Uhrin lisäksi perheessä tapahtuva henkinen väkivalta voi vaikuttaa voimakkaasti myös perheen lapsiin ja heidän mieleensä. Uhri voi kokea henkisen väkivallan seurauksena myös jatkuvaa pelkoa ja uhkaa. (Naistenlinja, luettu 3.3.2020.)

Henkisen väkivallan ollessa jatkuva osa parisuhdetta, voi yksi pahimmista asioista olla väkivallan odottaminen. Henkinen väkivalta voi tuntua myös tältä osin rankemmalta, kuin fyysinen. Pelko saattaa alkaa vaikuttamaan uhrin koko elämään. Pelon ottaessa vallan uhri ei välttämättä uskalla olla yksin kotonaan, sillä pelkää kumppanin tulevan ilmoittamatta hänen luoksensa. Pelko voi ikään kuin muuttua konkreettiseksi painajaiseksi. Pelko voi vaikuttaa niin paljon ihmiseen, että hän ei uskalla erota kumppanistaan ja mahdollisen eron jälkeenkin voi olla vaikeaa päästä peloista eroon. (Metso 2018, luku Pelko on aina läsnä.)

Pelkotilojen lisäksi pahimmillaan henkinen väkivalta voi olla niin voimakasta, että uhri ei selviä siitä kuormituksesta. Henkinen väkivalta voi romuttaa ihmisen niin, että hän menettää arvostuksensa itseään kohtaan kokonaan ja vakavimmillaan se voi aiheuttaa jopa itsetuhoisia ajatuksia. Esimerkiksi kiusaaminen voi johtaa pitkään jatkuessaan siihen, että uhrille aiheutuu masennusta ja syrjäytymistä ja pahimmillaan uhri voi päätyä jopa itsemurhaan. (Mehiläinen.fi, luettu 17.5.2020.) Samankaltainen ilmiö voi uskoaksemme olla täysin mahdollinen myös parisuhdeväkivallassa.

Miksi henkistä väkivaltaa ei sitten tuoda ilmi samalla tavalla, kuin fyysistä pahoinpitelyä, vaikka seuraukset voivat henkisessä väkivallassa olla jopa vakavampia kuin fyysisessä väkivallassa? Kun henkinen väkivalta jatkuu ja uhria jatkuvasti poljetaan alaspäin, se aiheuttaa uhrissa voimakasta häpeän ja riittämättömyyden tunnetta. Häpeän tunne puolestaan voi nostaa uhrin kynnystä tuoda asia esille niin, ettei tämä uskalla tehdä kokemastaan esimerkiksi rikosilmoitusta. Uhri saattaa myös pelätä muiden jatkavan samanlaista käytöstä häntä kohtaan kuin henkisen väkivallan tekijä on tähän mennessä häneen kohdistanut. (Metso 2018, luku Häpeä, tunteista vaikein.)

Henkisen väkivallan uhrin voivat helposti ikään kuin hyväksyä kohtalonsa ja saattavat väärinotetusti kuvitella ansainneensa kyseisen kohtelun. Lisäksi esimerkiksi uhrin masennusta, ahdistusta ja muita mielenterveyden häiriöitä ei välttämättä osata edes yhdistää henkisen väkivallan aikaansaamiksi, vaan niitä saatetaan perustella vain tavanomaisilla parisuhdeongelmilla tai uhrista itsestään johtuvilla psyykkisillä ongelmilla. Väkivallan kokemusten jatkuessa uhri voi tottua niihin ja ne normalisoituvat arkeen. Vaikka pahoinpitelyn tunnusmerkistö mahdollistaakin rankaisemisen myös henkisestä väkivallasta sen vahingoittaessa toisen terveyttä, ei siitä kuitenkaan itsenäisenä asiana juuri tehdä rikosilmoituksia. Harvoin pelkkä henkinen väkivalta ylipäänsä tulee poliisin tietoon. Henkisen väkivallan tullessa ilmi, on se saattanut jatkua jo vuosia ja tapahtuneella on voinut olla jo vaikutuksia uhrin mielenterveyteen. (Henkinen väkivalta paljastuu vuosien viiveellä – "Silloin mielenterveys on järkkynyt", Helsingin uutiset, 16.10.2016.)

4. HENKINEN VÄKIVALTA RIKOSOIKEUDELLISESTA NÄKÖKULMASTA

Keskitymme tässä opinnäytetyössä käsittelemään mahdollisista rikosnimikkeistä pääasiassa pahoinpitelyä. Muista mahdollisista kyseeseen tulevista rikosnimikkeistä on tehty listaus, jossa on nähtävillä mahdollisia henkisen väkivallan osalta toteutuvia rikosnimikkeitä. Pohdimme muiden rikosnimikkeiden mahdollisuuksia tutkimuksen tuloksia käsittelevissä kappaleissa sen perusteella, millaisia vastauksia haastateltavamme ovat antaneet.

Henkinenkin väkivalta voi siis olla rikos silloin, kun se vahingoittaa toisen terveyttä. Tällöin kyseeseen voi mahdollisuuksien mukaan tulla rikoslain 21 luvun 5 §:n mukainen pahoinpitely. Suomen rikoslaki kieltää pahoinpitelyn rangaistuksen uhalla. Henkistä väkivaltaa ei kuitenkaan aina mielletä samalla tavalla rikokseksi kuin fyysistä väkivaltaa, vaikka henkinen väkivalta voi fyysisen väkivallan ohella myös vahingoittaa uhrin terveyttä. Pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy, kun tekee toiselle ruumiillista väkivaltaa tai tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä, aiheuttaa toiselle kipua tai saattaa toisen tiedottomaan tai muuhun vastaavaan tilaan. Pahoinpitelyn täytyminen rikoksena edellyttää tekijältä tahallisuutta teossaan. (RL 21:5 §.)

Suomen rikoslain mukaan pahoinpitelystä voidaan tuomita rangaistukseksi sakkoa tai vankeutta enintään kaksi vuotta. Vankeusrangaistus on mahdollista määrätä suoritettavaksi myös ehdollisena. Lievästä pahoinpitelystä voidaan tuomita rangaistukseksi sakkoa. (RL 21:5 §.)

Pahoinpitely on virallisen syyteen alainen rikos. Tämä tarkoittaa, että syyttäjä saa nostaa syyteen tapahtuneesta epäilystä rikoksesta asianomistajan tahdosta riippumatta. Vaikka asianomistaja ei siis vaatisi syytettä nostettavan, syyttäjä saa siitä huolimatta nostaa sen. Lievä pahoinpitely sen sijaan on asianomistajarikos, jolloin syyttäjä saa nostaa syyteen vain asianomistajan niin vaatiessa. Tästä on kuitenkin olemassa poikkeus. Rikoslain 21 luvun 16 §:n (13.5.2011/441) mukaan syyttäjä saa nostaa syyteen lievästä pahoinpitelystä vain, jos teko on kohdistunut tekijän aviopuolisoon tai entiseen aviopuolisoon, sisarukseen tai sukulaiseen suoraan ylenevässä tai alenevassa polvessa taikka henkilöön, joka asuu tai on asunut tekijän kanssa yhteistaloudessa tai on tai on ollut muuten näihin rinnastettavan henkilökohtaisen suhteen takia hänelle läheinen. Tämä vuonna 2011 voimaan tullut lakimuutos mahdollistaa syyteen nostamisen juuri lähi- ja parisuhdeväkivaltatapauksissa asianomistajan tahdosta riippumatta.

Läheisen ihmisen tekemä väkivalta voi uskoaksemme olla vieläkin rankempi ja traumatisoivampi kokemus kuin uhrille vieraamman henkilön tekemä. Tämän vuoksi poliisilla on suuri rooli rikosasioiden käsittelyssä jo heti alusta lähtien, kun asiasta tehdään rikosilmoitusta. Poliisin työssä on tärkeää ottaa huomioon juuri edellä mainittu seikka lähisuhdeväkivaltaa koskevan rikosasian syyteen nostamisesta. Lähi- ja parisuhdeväkivallan uhrin eivät aina haluaisi heitä koskevasta asiasta edes kirjattavan rikosilmoitusta. Poliisina on kuitenkin

muistettava, että rikosilmoitus on siitä huolimatta kirjattava, jotta syyttäjä saa päättää nostetaanko asiassa syyte vai ei.

Pahoinpitelyn ohella olla muun muassa seuraavat rikosnimikkeet voivat tulla kyseeseen henkistä väkivaltaa sisältävinä:

- RL 24:1a § (13.12.2013/879) mukainen viestintärauhan rikkominen
- RL 24:8 § (13.12.2013/879) mukainen yksityiselämää loukkaava tiedon levittäminen
- RL 24:9 § (13.12.2013/879) mukainen kunnianloukkaus
- RL 25:1 § (21.4.1995/578) mukainen vapaudenriisto
- RL 25:7 § (21.4.1995/578) mukainen laitton uhkaus
- RL 25:7a § (13.12.2013/879) mukainen vainoaminen sekä
- RL 25:8 § (21.4.1995/578) mukainen pakottaminen.

Myös seksuaalirikoksissa voi ilmetä henkistä väkivaltaa ja parisuhteessakin voi tapahtua seksuaalirikoksia. Rikoslain 20 luvussa ilmenevät rikokset, kuten esimerkiksi RL 20 luvun 1 § (27.6.2014/509) raiskaus, RL 20 luvun 4 § (24.7.1998/563) pakottaminen seksuaaliseen tekoon ja RL 20 luvun 5 § (24.7.1998/563) seksuaalinen hyväksikäyttö voivat olla yhteydessä henkiseen väkivaltaan. Näissä rikoksissa tekijä on voinut käyttää uhuriin henkistä väkivaltaa ja tämä on voinut johtaa esimerkiksi pakottamiseen seksuaaliseen tekoon. Kuitenkin, kun tarkastellaan seksuaalirikoksien ja yllä mainittujen muiden rikosnimikkeiden tunnusmerkistöjä, ei niissä tunnusmerkistö kuitenkaan täyty välttämättä ainoastaan henkisellä väkivallalla. Näissä rikoksissa aiheutuu uhrille henkistä kärsimystä, mutta sen ei välttämättä ajatella kuuluvan henkiseen väkivaltaan.

4.1 Pahoinpitelyrikoksen tunnusmerkistön täyttymisestä ja Istanbulin sopimuksesta

Rikoslain 21 luvun 5 §:ssä käy ilmi, että pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy, kun toiselle tehdessä ruumiillista väkivaltaa taikka tällaista väkivaltaa tekemättä vahingoittaa toisen terveyttä. Näin ollen pahoinpitelyn tunnusmerkistö laissa mainittuna itsessään pitää jo sisällään henkisen väkivallan mahdollisuuden. Huomiota täytyy kiinnittää pykälässä olevaan mainintaan ”vahingoittaa toisen terveyttä”. Jos henkinen väkivalta ei ole vahingoittanut toisen terveyttä, ei sen katsota soveltuvan pahoinpitelyn tunnusmerkistöön. Fyysisen väkivallan osalta terveyden vahingoittaminen on usein helpompaa näyttää toteen. Ulkopuolisin silmin ei välttämättä ole nähtävissä minkäänlaisia merkkejä henkisestä väkivallasta. Tästä syystä

tarvitaan aina lääkärinlausunto siitä, millä tavalla henkinen väkivalta on vahingoittanut uhrin terveyttä. Uhrilla saattaa olla taustalla muitakin psyykkisiä sairauksia, jotka eivät ole välttämättä toisen aiheuttamia. Joissakin tapauksissa voi olla haastavaa arvioida, mitkä asiat ovat aiheutuneet juuri henkisen väkivallan seurauksena.

Vuoden 1995 lakiuudistuksen jälkeen pahoinpitelyn tunnusmerkistö myös laajeni. Terveysten vahingoittaminen henkisellä väkivallalla rangaistiin aikaisemmin yleensä lievänä pahoinpitelynä. Tuon lakiuudistuksen jälkeen tuli mahdolliseksi, että henkinen väkivalta voi täyttää myös perusmuotoisen pahoinpitelyn tunnusmerkistön. (Heinonen ym. 435.)

Henkiseen väkivaltaan liittyy olennaisesti myös Istanbulin sopimus, joka on Istanbulissa toukokuussa 2011 tehty Euroopan neuvoston yleissopimus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemiseksi ja torjumiseksi (SopS 53/2015). Sopimustekstissä on monta tavoitetta ja yksi tavoitteista on esimerkiksi se, että sillä pyritään suojelemaan naisia kaikilta eri väkivallan muodoilta sekä ehkäisemään ja poistamaan naisiin kohdistuvaa väkivaltaa ja perheväkivaltaa. Sopimus kattaa kaikki eri väkivallan muodot, joten myös henkinen väkivalta lukeutuu niihin. 33 artiklan mukaan henkisen hyvinvoinnin tahallinen vakava vahingoittaminen pakottamalla tai uhkaamalla tulee olla rangaistavaa. Istanbulin sopimus tuli Suomessa voimaan 1.8.2015. Naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan torjunnan asiantuntijaryhmä (GREVIO) seuraavat sopimuksen täytäntöönpanoa. He ovat muun muassa Suomea koskevassa raportissaan kehottaneet Suomen viranomaisia tutkimaan ja saattamaan syytetoimien kohteeksi henkiset väkivallanteot ja harkitsemaan rikoslakiin sisällytettäväksi uutta säännöstä. (SopS 53/2015.)

4.2 Syy-yhteydestä

Käsiteltäessä henkistä väkivaltaa rikosasiana, tulee siinä huomioida kausaliiteetti eli syy-yhteys teon ja siitä aiheutuneen seurauksen välillä. Ovatko uhrin psyykkisen puolen traumat peräisin kumppanin häneen kohdistamasta henkisestä väkivallasta vai ovatko ne peräisin jostain muusta tapahtumasta? Rikoksen näyttäminen toteen edellyttää sitä, että tietystä teosta on aiheutunut tietty seuraus. Jos tätä yhteyttä ei voida osoittaa tapahtuneen, ei voida olla varmoja, että seuraus on aiheutunut juuri tästä syystä.

Rikosoikeuden tarkoittama syy on tekijä, jota ei voida ajatella pois tapahtumankulusta ilman, että seuraus jäisi syntymättä sen konkreettisesti muodossa. Fyysisen pahoinpitelyn osalta tämä on helppoa selittää. Jos joku lyö toista nyrkillä siten, että poskiluu murtuu, ei nyrkillä lyömistä voida ajatella pois tapahtumankulusta ilman, että poskiluu jäisi murtumatta. (Tapani ym. 2019, 231.) Henkisen väkivallan osalta tämä on haasteellisempaa. Miten pystytään varmasti esimerkiksi osoittamaan, että uhrin masennus johtuu siitä, että kumppani haukkuu uhria ja alistaa tätä henkisesti? Masennus voi johtua myös useista muista tekijöistä, eikä tekoa ole helppo osoittaa seurauksen syyksi tässä tapauksessa. Pelkän syy-yhteyden lisäksi on hyvä huomioida myös teon ennalta-arvattavuus eli adekvaattisuus tekijän näkökulmasta. Adekvaatti kausaalisuus tarkoittaa, että teolla olevaa seurausta voidaan yleisen elämäkokemuksen ja tekijän erityistietämyksen mukaan pitää ennalta-arvattavana. (Tapani ym. 2019, 238.) Henkisen väkivallan suhteen ajatus olisi kutakuinkin seuraavanlainen: pystyykö tekijä yleisen elämäkokemuksensa perusteella ymmärtämään, että jos hän jatkuvasti kontrolloi puolisoaan ja vahtii tämän menemisiä, voi siitä aiheutua tälle henkisiä vammoja?

4.3 Tahallisuudesta

Tahallisena rangaistavissa rikosnimikkeissä ei useinkaan rikossäännöksen sanamuodossa ole mainintaa tahallisuudesta (Tapani ym. 2019, 263). Tällainen tahallisena rangaistava rikosnimike on esimerkiksi rikoslain 21 luvun 5 §:n mukainen pahoinpitely. Pahoinpitely edellyttää siis tekijältä tahallisuutta. Tahallisuusarvostelussa on kyse siitä, mitä tekijä on tekohetkellä mieltänyt ja tahtonut. Niin kutsutun peittämisperiaatteen mukaisesti tahallisuuden on yletyttävä kattamaan koko se teko, joka on ollut oikeudenvastainen, ottaen huomioon teonhetkiset olosuhteet ja teon seuraukset. Tahallisuuden kohteena on näin ollen aina rikoksen tietyn tunnusmerkin toteuttava seikka. (Tapani ym. 2019, 263-264.) Fyysisen pahoinpitelyn osalta tulee siis näyttää toteen se asia, että tekijä on nyrkillä toista lyödessään tarkoittanut tuottaa tälle esimerkiksi mustan silmän. Jos uhri nyrkillä lyömistä seurauksena kuitenkin kuolee, tulee selvittää, tarkoittiko tekijä edellä mainitulla teollaan tappaa uhrin. Jos tahallisuuden voidaan osoittaa ylettyvän vain mustan silmän aiheuttamiseen, mutta ei kuolemaan, ei tekijää voida rangaista uhrin kuoleman aiheuttamisesta tahallisena.

Henkisen väkivallan osalta tätä voidaan miettiä tapauksesta riippuen esimerkiksi kysymällä, tarkoittiko tekijä jatkuvalla haukkumisellaan ja kontrolloinnillaan aiheuttaa uhrille

ahdistusta ja masennusta? Henkisen väkivallan käyttäjä ei aina välttämättä pyri käytöksellään vakavimpiin mahdollisiin seurauksiin, vaan tarkoituksena saattaa olla vain kontrollin saaminen itselle ja mielipahan aiheuttaminen toiselle. Näin ollen tahallisuus voi jäädä näytettäväksi toteen kokonaan vakavampien seurausten osalta.

4.4 Tuomiot henkisestä väkivallasta

Opinnäytetyötämme varten tehtyjen haastattelujen perusteella tuli ilmi, että vaikka monissa rikoksissa on ollut mukana myös henkistä väkivaltaa, ei kuitenkaan suoraan pystytä sanomaan sitä, miten paljon henkisellä väkivallalla rikosasiassa on ollut vaikutusta tuomioihin. Henkinen väkivalta on haastateltujen syyttäjien mukaan osaltaan huomioitu oikeudenkäynnissä, mutta sen tarkkaa painoarvoa tuomioihin on vaikeaa arvioida. Seuraavassa kappaleessa esittelemme erään henkisestä väkivallasta annetun tuomion.

27.1.2014 Uusi Suomi-lehdessä uutisoitiin ensimmäisestä oikeudessa annetusta tuomiosta pahoinpitelystä, joka on aiheuttanut uhrille henkisen vamman. Prosessioikeuden professori Matti Tolvanen on uutisessa kommentoinut, että oikeus ei ole aikaisemmin käsitellyt henkistä väkivaltaa pahoinpitelynä (Kammonen 2014.) Rikosasiassa oli kyse kiusaamistapauksesta, jossa AKT:n puheenjohtaja kiusasi vuosien ajan heidän viestintäpäällikköään. Kiusaaminen ilmeni muun muassa sivuuttamisena ja lopulta mykkäkouluna. Näyttönä henkiselle väkivallalle pidettiin sitä, että puheenjohtaja oli nöyryyttänyt viestintäpäällikön jättämällä hänet huomioimatta julkisissa tilanteissa, hän oli käyttänyt sanansaattajia ja eristi viestintäpäällikön siirtämällä hänen työtehtäviensä. Useista huomautuksista huolimatta, puheenjohtaja ei ollut muuttanut käytöstään. (Hilkka Ahteelle 12 000 €:n korvaukset - "Räty olisi voitu tuomita myös vankeuteen", Uusi Suomi 27.1.2014.)

Vaikka Suomen rikoslaki mahdollistaakin henkisen väkivallan käsittelyn rikosasiassa ja tuomion antamisen henkisestä väkivallasta, hyvin harvoin henkistä väkivaltaa käsitellään itsenäisenä rikosasiassa. Työpaikkakiusaamiset tai koulukiusaamiset tulevat osaltaan nykyään helpommin esille, sillä niistä on alettu puhua julkisuudessakin entistä enemmän, eikä niitä pidetä hyväksyttävänä. Kiusaamiseen kannustetaan puuttumaan, mutta samaan aikaan kodeissa ja parisuhteen sisällä tapahtuvalle henkiselle väkivallalle annetaan yhteiskunnassa

hiljainen hyväksyntä. Tällöin henkinen väkivalta saattaa ilmetä vasta esitutkinnassa toisen rikosasian ohella.

5. TUTKIMUKSEN TOTEUTUS

Opinnäytetyössämme käytimme kvalitatiivista eli laadullista tutkimusotetta. Laadullisessa tutkimuksessa aineistoa voidaan kerätä monella eri tavoin, mutta suosituin tapa kerätä aineistoa on erilaisten haastattelujen pohjalta. Toteutimme haastattelut yksilöhaastatteluina ja se on myös tavanomaisin tapa haastattelujen toteuttamiseen laadullisessa tutkimuksessa. Haastatteluissa pyritään saamaan selville haastateltavien omia kokemuksia tutkittavaan aiheeseen. (Vilka 2019, luku Tutkimushaastattelun muodot.) Tavoitteena oli tutkia asiantuntijoiden kokemusten kautta opinnäytetyössämme käsiteltävää aihetta. Opinnäytetyön haastattelut toteutettiin teemahaastatteluina. Tämän tyyliässä haastattelussa tulee ennen varsinaista haastattelua suunnitella teemat, jotka osaltaan ohjaavat haastattelua. Vaikka teemat ovat etukäteen suunniteltuja, itse haastattelutilanne on vapaamuotoinen ja keskustelunomainen tilaisuus, eikä sitä välttämättä toteuteta samalla tavalla jokaisen haastateltavan kohdalla. Teemahaastattelussa onkin mahdollista saada myös haastateltavilta sellaista tietoa, jota ei itse ole ehkä osannut kysyä. Jotta haastattelut voidaan toteuttaa teemahaastatteluina, tulee jo ennen haastattelua perehtyä laajasti tutkittavaan aiheeseen, jotta on riittävä ymmärrys siitä, mitä tutkitaan. (Puusa & Juuti 2020, luku Haastattelutyypit ja niiden metodiset ominaisuudet.)

Haimme tietoa tutkimukseemme lähdeteoksien pohjalta sekä haastattelemalla aiheesta kokemuksen ja koulutuksen kautta tietäviä asiantuntijoita. Haastatteluja varten muodostimme valmiit kysymyspatteristot, joiden avulla haastattelimme viittä eri henkilöä: kahta rikospoliisia ja kolmea syyttäjää. Haastatteluissa käytetyt kysymykset olivat muodoltaan avoimia kysymyksiä, joihin haastateltavat saivat vastata haluamallaan tavalla. Suosimme avoimia kysymyksiä, jotta saisimme mahdollisimman laajasti informaatiota tutkimuskysymyksiämme varten.

5.1 Haastattelujen toteutus

Tutkimuskysymyksiimme ei ollut mahdollista saada riittävän kattavia vastauksia pelkästään avoimista lähteistä, joten käytimme tutkimuksen apuna haastatteluja. Tarkoituksena oli alun perin toteuttaa jokainen haastatteluista kasvotusten, mutta vallitsevan COVID-19 –sairauden aiheuttaman poikkeustilan ja rajoitustoimien vuoksi jouduimme toteuttamaan osan haastatteluista etänä eli käytännössä sähköpostin välityksellä. Poliisien haastattelut toteutimme kasvotusten omilla harjoittelupaikkakuntiemme poliisiasemilla maaliskuussa 2020 ja syyttäjien haastattelut on toteutettu sähköpostin välityksellä. Tästä syystä haastatteluissa on pieniä eroavaisuuksia, sillä lähtökohtaisesti kasvokkain toteutetussa haastattelussa on mahdollista saada laajemmat vastaukset kysymyksiin. Emme kuitenkaan ole nähneet tätä tilannetta ongelmallisena, sillä vaikka osa haastatteluista on toteutettu sähköpostin välityksellä, olemme siitä huolimatta saaneet laajat ja asiantuntevat vastaukset haastattelukysymyksiimme. Sähköpostihaastattelun yhtenä etuna on myös se, että jälkikäteen on mahdollista kysyä tarkentavia kysymyksiä tarpeen mukaan. Haastateltaville kerrottiin sähköpostiviestin alussa opinäytetyöstämme sekä siitä, että haastateltavat tulevat pysymään nimettöminä.

Kasvokkain toteutetut haastattelut on nauhoitettu. Ennen haastattelua haastateltavalta kysyttiin lupaa haastattelun äänittämiseen. Ennen haastattelua käytiin myös läpi, että haastateltavat tulevat pysymään nimettöminä, kun tutkimustuloksia käsitellään opinäytetyössämme. Nauhoitukset on haastattelun jälkeen litteroitu. Litteroinnilla tarkoitetaan nauhoituksen muuttamista tekstimuotoon. Litterointia ei tule itse muokata, vaan se tulee kirjata tekstimuotoon sanatarkasti. Tekstimuoto helpottaa haastattelussa saadun aineiston läpikäyntiä. Litteroinnin voi toteuttaa kokonaan tai osittain riippuen tutkimuksesta. (Vilka 2019, luku Puheesta tekstiksi: litterointi.) Päätimme litteroida koko nauhoituksen, jotta myöhemmin ei tarvitsisi enää palata itse tallenteeseen.

5.2 Haastateltavat

Tutkimuksemme pohjalta päätimme, ketkä olisivat sopivimmat haastateltavat juuri tätä tutkimusta varten. Mahdollisimman laajan näkökulman saamiseksi päädyimme siihen, että haastattemme kahta rikospoliisia ja kolmea syyttäjää. Tärkeää oli myös valita sellaiset

henkilöt, jotka ovat työskennelleet sellaisten tapauksen parissa, joissa on ollut mukana myös henkistä väkivaltaa.

Käytämme tutkimustulosten esittelyssä henkilöistä kirjaimia A, B, C, D ja E, sillä haastateltavat eivät esiinny tässä tutkimuksessa omilla nimillään. Seuraaviin kappaleisiin olemme koonneet lyhyen esittelyn jokaisesta haastateltavasta.

Haastateltava A on toiminut poliisina pian 18 vuotta ja siitä suurimman osan ajasta hän on työskennellyt rikostutkinnassa. A on työskennellyt hieman yli 10 vuotta pitkäkestoisessa tutkinnassa, johon suurempana osana liittyivät nimenomaan väkivaltarikokset ja sitä myöten myös perhe ja lähisuhdeväkivalta, joihin on liittynyt hyvinkin usein vahvasti myös henkinen väkivalta.

Haastateltava B on toiminut poliisina vuodesta 2012 asti. Rikostutkinnan parissa B on työskennellyt yhteensä noin kuusi vuotta, joista pitkäkestoisessa tutkinnassa hieman yli vuoden, lyhytkestoisessa tutkinnassa kaksi vuotta ja loput perustutkinnassa.

Haastateltava C on ollut syyttäjänä yhdenjaksoisesti vuodesta 2005 ja sitä ennenkin pari vuotta. Henkilöön kohdistuvien rikosten erikoissyyttäjänä hän on ollut 2019 vuoden loka-kuusta alkaen, mutta jo sitä ennen hänen työnsä on painottunut noin yhdeksän vuotta naisiin ja lapsiin kohdistuviin rikoksiin.

Haastateltava D on toiminut syyttäjänä vuodesta 1996 lähtien ja erikoissyyttäjänä hän on toiminut vuodesta 2008 lähtien.

Haastateltava E on toiminut syyttäjänä 14 vuotta, joista neljä vuotta hän on toiminut henkilöön kohdistuvien rikosten erikoissyyttäjänä. E on käsitellyt seksuaalirikosasioita 10 vuotta ja ollut myös naisiin ja lapsiin kohdistuneiden rikosten syyttäjänä.

6. TUTKIMUSTULOKSISTA

Seuraavissa kappaleissa käsittelemme haastatteluiden avulla saamiamme tutkimustuloksia teemoittain. Teemat on muodostettu tutkimuskysymyksiemme pohjalta, jotta saisimme parhaiten vastaukset juuri niihin asioihin, joita tutkimuksellamme lähdimmekin selvittämään. Haastattelukysymyksinä käytimme avoimia kysymyksiä, jotta saimme mahdollisimman paljon informaatiota tutkittavana oleviin kysymyksiimme. Haastattelurunko, jota käytimme, löytyy opinnäytetyömme liitteistä.

6.1 Henkisen väkivallan määrittely

Jotta henkinen väkivalta voidaan huomioida jo esitutkinnassa, tulisi jokaisen rikostutkinnassa toimivan olla tietoinen, missä eri muodoissa henkinen väkivalta voi ilmetä. Haastateltava A kertoi haastattelussa, että yleensä henkinen väkivalta on nimittelyä. Sen lisäksi se on hallitsemista. A antoi haastattelussaan seuraavia esimerkkejä mahdollisesta henkisestä väkivallasta. Uhrilla ei välttämättä ole lupaa esimerkiksi käyttää omaa puhelintaan kuin vain tiettyinä aikana. Puhelin myös saatetaan käydä heti läpi, kun on soittanut jollekin, jotta nähdään, kenelle on soitettu. Kun henkisen väkivallan uhri menee töihin, hän saattaa joutua tulemaan suoraan kotiin. Uhri voi joutua myös rajoittamaan harrastuksiaan ja sosiaalisia kontaktejaan. Haastateltava A mainitsi myös esimerkkinä seuraavan: jos henkisen väkivallan uhri on tehnyt toisen mielestä huonoa ruokaa, lautanen saattaa lentää seinälle ja uhri voi joutua tekemään ruuan uudelleen. Henkinen väkivalta voi olla mustamaalaamista ja alistamista. Yksi henkisen väkivallan muoto voi olla myös lasten fyysinen kurittaminen ilman, että annetaan toisen huoltajan puuttua siihen.

Haastateltava B mainitsi haastattelussaan myös edellä mainittuja henkisen väkivallan muotoja. Näiden lisäksi B nosti esille henkisen väkivallan piirteinä kumppanin vähättelyn sekä toiseen kohdistettavat pienet ilmeet ja eleet. Henkinen väkivalta voi ilmetä monella eri tavalla, laidasta laitaan ilmenevinä isoina tai pieninä tekoina. B kertoi, että hänen kokemuksensa mukaan lähisuhdeväkivaltatapauksissa henkinen väkivalta on usein pitkäaikaista ja jatkuvaa. Ylempänä mainitut henkisen väkivallan piirteet yhdessä tai erikseenkin voivat B:n

mukaan johtaa uhrin jonkinlaiseen lamaanumiseen ja pahimmillaan uhri saattaa menettää kokonaan kykynsä ajatella itse.

Samoin kuin jo teoriaosuudessaakin on mainittu, haastateltavatkin toivat esille sen, että verrattuna muihin väkivallan muotoihin henkinen väkivalta on vaikeampaa mitata ja määritellä. Henkinen väkivalta voi ilmetä monin eri tavoin. Henkiseksi väkivallaksi katsotaan haastateltavien mukaan toisen haukkuminen tai nimittely, toiseen kohdistuva mitätöinti, alistaminen, halveksunta, syyllistäminen, loukkaaminen, uhkailu ja toisen elämän tarkkailu ja rajoittaminen. Yleisesti ottaen henkisellä väkivallalla tarkoitetaan toisen loukkaamista muulla kuin ruumiillisella väkivallalla ja tästä syystä tekotapoja voi olla monia.

Haastateltava E määrittelee henkisen väkivallan olevan ei-fyysistä valta-aseman väärinkäyttämistä toiseen henkilöön. Henkinen väkivalta voi E:n mukaan ilmetä edellä mainittujen lisäksi mustasukkaisena käytöksenä, kontrollointina, arvostelemisena ja esineiden vahingoittamisena. Henkinen väkivalta voi ilmetä myös uskonnollisena, taloudellisena ja kunniaan liittyvänä laiminlyöntinä.

6.2 Näytön hankkiminen henkiselle väkivallalle

Haastatteluissa kävi ilmi se, että henkisen väkivallan näyttäminen toteen on usein haasteellista. Osittain tästäkin syystä uhrit saattavat vaieta kokemastaan väkivallasta, sillä henkisestä väkivallasta ei useinkaan ole selkeää todistetta saatavilla. Tämä saattaa helposti vaikuttaa myös asiaa käsittelevien viranomaisten näkemykseen asiasta; miksi panostaa asiaan, jota ei pystytä varmasti näyttämään toteen? Asian lakaiseminen maton alle ei kuitenkaan ole paras eikä hyväkään vaihtoehto, vaan henkiseen väkivaltaan tulisi suhtautua samalla vakavuudella kuin fyysiseenkin.

Esitutkintalain 1 luvun 2 § 1. kohdan mukaan esitutkinnassa selvitetään asian laadun edellyttämällä tavalla epäilty rikos, sen teko-olosuhteet, sillä aiheutettu vahinko ja siitä saatu hyöty, asianosaiset sekä muut syyteharkintaa ja rikoksen johdosta määrättävää seuraamusta varten tarvittavat seikat (Esitutkintalaki 805/2011). Kuten arvata saattaa, henkisen väkivallan suhteen näiden seikkojen selvittäminen ja todisteiden hankkiminen on hankalaa.

Haastateltavilta haluttiin selvittää ensisijaisesti, millä tavoin poliisin on mahdollista hankkia näyttöä henkisestä väkivallasta esitutinnan aikana. A ja B kertoivat molemmat, että heille kummallekaan henkinen väkivalta ei ole koskaan tullut itsenäisenä rikosasia esille. Henkinen väkivalta tulee pääsääntöisesti kuulusteluissa esille toisen rikosasian yhteydessä. Tällä tarkoitettiin sitä, että henkinen väkivalta tulee esille usein esimerkiksi vain fyysistä väkivaltaa sisältävän rikosasian tutkinnassa kuulusteluiden aikana, eikä siis juurikaan itsenäisenä rikosasia. Tämä saattaa johtua siitä, että moni ihminen mieltää asian niin, että henkinen väkivalta ei ole niin vakava asia kuin fyysinen väkivalta. Haastateltava A kertoikin, että useamman kerran on käynyt niin, etteivät kuulusteltavat ole edes halunneet kuulustelukertomukseen kirjattavan haukkumiseen ja alistamiseen liittyviä asioita. Haastateltava A epäili tämän voivan johtua siitä, että asianomistajat pelkäävät, että joku muu alkaa vielä vähätteleään henkisen väkivallan osuutta, kun ei siitä ole jäänyt mitään ulkoisia vammoja. Näin ollen uhrin itsekään saattavat ajatella, että edellä mainittujen tekojen toteen näyttäminen voisi olla jopa mahdotonta.

Lisäksi B kertoi, että hän itse kysyy asianomistajalta eli rikoksen uhrilta kuulustelun lopussa tämän saamista vammoista, jonka yhteydessä tulevat ilmi myös mahdolliset henkiset vammat. Nämäkin kysymykset liittyvät B:n mukaan yleensä vain korvauspuoleen. Vakavammassa tapauksissa B:n mukaan pyritään saamaan henkisenkin väkivallan puolta kuulusteluissa "paperille" eli kuulustelukertomukseen kirjattua, mutta yleensä tutkinta kuitenkin keskittyy vain fyysiseen puoleen. B kertoi, että hän itse puhuu uhrin kanssa usein paljonkin tämän tilanteesta, mutta nämä keskustelut eivät useinkaan tule kirjatuiksi kuulustelukertomukseen, vaan niiden avulla pyritään kartoittamaan uhrin tilannetta ja sitä, millaista apua uhrille olisi mahdollista tarjota. Tässä yhteydessä B:n mukaan käydään uhrista riippuen kattavastikin läpi tämän parisuhdetta ja näin ollen siinä esiintyviä väkivallan muotojakin. Lisäksi uhrin kanssa saatetaan täyttää MARAK (moniammatillinen riskinarviointi) - lomakkeita, joissa kartoitetaan uhrin tilannetta. Tällaisia tietoja ei kuitenkaan pysty rikosasian tutkinnassa käyttämään näytöllisesti hyödyksi.

B:n mukaan henkinen väkivalta on aina hyvin subjektiivinen kokemus ja siihen on ulkopuolisen silmin vaikeaa saada todisteita. Tämän vuoksi juuri uhrin kuulustelukertomus on tärkeässä roolissa rikostutkinnassa ja näytön hankkimisessa. Haastateltava D sanookin, että ongelmana asianomistajan kuulusteluissa on monesti se, miten asianomistaja osaa kertoa häneen kohdistuneesta henkisestä väkivallasta. Asianomistaja voi muistaa joitakin yksittäisiä

tekoja, mutta yksittäisistä teoista ei välttämättä muodostu psyykkistä terveyden vahingoittumista. Yksinään pelkkä asianomistajan kertomus ei riitä, vaan se tarvitsee tuekseen muutakin näyttöä.

Kysyttäessä haastateltavilta millaisia todisteita henkisestä väkivallasta on mahdollista saada, nousi esille etenkin lääkärinlausunnon merkitys asiassa. Kaikki haastatellut syyttäjät ottivat kantaa siihen, että käsiteltäessä henkistä väkivaltaa pahoinpitelyrikoksena täytyy olla näyttöä juuri konkreettisesta terveyden vaurioitumisesta. Jos ihminen on itse hakeutunut psyykkiseen hoitoon esimerkiksi käynyt terapiassa tai muussa vastaavassa, voidaan silloin pyytää psykologiselta tai psykoterapeuttiselta lääkäriltä lausuntoa siitä, millä tavalla henkinen väkivalta tai ylipäättänsä tapahtumat ovat vaikuttaneet kyseiseen henkilöön. B mainitsi, että lääkärinlausunto voi joissakin tapauksissa olla jopa ainoa objektiivinen näyttö tapahtuneesta. Huomioitavaa on myös se, että henkisen väkivallan aiheuttamat vammat ovat usein pitkäkestoisempia ja pysyvämpiä kuin fyysisen väkivallan aiheuttamat. Näin ollen henkisen väkivallan uhria voitaisiin ohjeistaa käymään lääkärissä, vaikka itse tapahtumasta olisikin jo kulunut aikaa. Mustelmat ja ruhjeet paranevat päivissä, joten niistä on saatava lääkärinlausunto nopeasti. Henkiset vammat sen sijaan säilyvät pidempään, joten lääkäriin menoa voi suositella uhrille vielä myöhemmin esitutkintavaiheessakin.

Haastattelujen myötä tuli ilmi, että lääkärien on ilmeisen vaikeaa ottaa kantaa siihen, ovatko tietyt vammat uhrin psyykkisessä terveydessä aiheutuneet henkisen väkivallan seurauksena. Haastateltava B:n mukaan saattaa olla haasteellista selvittää, johtuvatko psyykkiset vammat henkisestä vai fyysisestä väkivallasta, vaiko niistä yhdessä, jos suhteessa esiintyy molempia väkivallan muotoja. Tämä tarkoittaa juuri teoriaosuudessakin käsitellyn kausaliteetin eli syy-yhteyden huomioimista asiassa. Haastateltava A mainitsi, että varsinkin lapsien osalta tällaisissa tapauksista on helpompi saada lääkärinlausunto. Jos lapsi käy lääkärissä fyysisien vammojen takia ja taustalla on myös henkistä väkivaltaa, voi lääkäri tai psykologi antaa arvion siitä, miten nämä kaikki asiat ovat vaikuttaneet lapsen kehitykseen ja kasvuun. Aikuisen kohdalla tällainen on haastavampaa. Yllä mainituista syistä haastateltava D toteaaakin, että rikostutkijoiden olisikin hyvä jo lääkärinlausuntoa tilatessaan eritellä pyyntöön ne seikat, joihin lääkärin halutaan lausunnossaan erityisesti kiinnittävän huomiota.

Haastateltavalla E oli varsin huomioon otettava toteamus liittyen lääkärinlausuntoihin todisteina: lääkärinlausunnoissa voi usein olla maininta siitä, että tekijän menettely on ”omiaan

aiheuttamaan” tietyn seurauksen, mutta suoraa syy-seuraus-suhdetta ei lääkärinlausunnoissa todeta. Näin ollen henkinen väkivalta pahoinpitelyn tunnusmerkistön mukaisesti jää näyttämättä toteen, eikä siitä voida syyttää pahoinpitelyä. Tällöin kyseeseen voi syytteen osalta tulla jokin muu rikos tai useampia rikoksia.

Lääkärinlausunnon voidaan haastatteluiden tuloksien perusteella todeta olevan yksi tärkeimmistä ja hyödynnettävissä olevista todistusaineistoista, joita henkisestä väkivallasta on saatavilla asianomistajan oman kertomuksen lisäksi. Kuitenkin myös muita todistelukeinoja voi haastateltavien mukaan olla saatavilla:

- henkilötodistelu; esimerkiksi tapahtumien aikaan paikalla olleet henkilöt, naapurit, ystävät tai vaikkapa asianomistajan terapeutti
- viestit; esimerkiksi sähköpostit, tekstiviestit, sosiaalisen median viestit ja muiden viestintäalustojen viestit
- kirjeet
- teon aikana tallennetut tiedostot, kuten ääni- tai videotiedostot
- asianomistajan muistiinpanot tai päiväkirjamerkinnät
- mahdolliset televalvontatiedot
- tapahtumapaikalla käyneen poliisin ensipartion havainnot; esimerkiksi asianosaiset ja heidän käyttäytymisensä, tapahtumapaikan ja sen esineiden järjestys sekä havainnot asianomistajan mahdollisesta pelosta tai järkytyksestä

6.3 Henkisen väkivallan mahdollisuuden huomiointi esitutkinnassa

Miten poliisin tulisi huomioida henkisen väkivallan mahdollisuus esitutkinnassa? Kaikki haastateltavat olivat yhtä mieltä siitä, että henkinen väkivalta ei juurikaan tule esille itsenäisenä rikosasia, vaan yleensä se tulee kuulustelujen yhteydessä esille tutkittaessa jotain muuta rikosta. Haastateltava A mainitseekin haastattelussa, että matkan varrella on useita mutkia, ennen kuin asia päättyy siihen asti, että henkisestä väkivallasta tulisi tuomio.

Usea haastateltavista oli sitä mieltä, että kuulustelijan tulisi osata kysyä kuulustelun yhteydessä myös henkisestä väkivallasta ja esittää tarpeen mukaan tarkentavia kysymyksiä asioista. Haastateltava E kertoi tarkentavien kysymyksien voivan olevan avuksi silloin, kun pohditaan esimerkiksi pahoinpitelylle vaihtoehtoisia rikosnimikkeitä. Näin mahdollisten tunnusmerkistötekijöiden havaitseminen on helpompaa, kun asioita tarkennetaan jo alussa tarpeeksi. Myöhemmässä vaiheessa voi olla rikosasian syyttäjistäkin kiinni, miten paljon

henkisen väkivallan osuutta tuodaan oikeudenkäynnissä esille. Oletettavastikin on helpompaa syyttää henkisestäkin väkivallasta, jos siihen on jo esitutkinnassa paneuduttu riittävällä tarkkuudella. A toteaa myös, että käräjätuomarin ja lautamiestenkin suhtautuminen henkiseen väkivaltaan voi vaihdella.

Näytön hankkimisen lisäksi A koki haasteena sen, miten asianomistaja saadaan uskomaan, että on hyvä tuoda esille myös henkisen väkivallan puoli, vaikka tekijä ei saisikaan henkisestä väkivallasta minkäänlaista tuomiota. Asianomistajalle saattaa tulla virheellisesti mielikuva, että hänen kertomaansa ei uskota, jos tälle kerrotaan, ettei henkisen väkivallan piirteitä sisältäviä tekoja ole helppoa näyttää toteen. Jos vastakkainen osapuoli kiistää tapahtuneen, on tilanne usein niin sanotusti sana sanaa vastaan. Tällaisen tilanteen ehkäisemiseksi poliisin on aktiivisesti pyrittävä hankkimaan myös muita mahdollisia todisteita tapahtuneesta.

A toi myös haastattelussaan esille yhteiskunnan asenteen henkistä väkivaltaa kohtaan: henkistä väkivaltaa edelleen väheksytään fyysisen väkivallan rinnalla. Positiivista on kuitenkin se, että siitä kuitenkin nykyään keskustellaan enemmän ja siitä on keskusteltu julkisuudessaakin.

Mietittäessä sitä, miten henkinen väkivalta tulisi huomioida esitutkinnassa, tulee muistaa, että henkistä väkivalta esiintyy usein myös muiden väkivallan muotojen ohella. Pahoinpitelyn ohella muita mahdollisia kyseeseen tulevia rikosnimikkeitä käsitellään myöhemmässä kappaleessa.

Haastateltava A kertoi, että kaikkiin henkistä väkivaltaa sisältäviin tapauksiin, joita hänellä on ollut tutkittavana, on liittynyt jotain muutakin väkivaltaa. A kertoi, että on olemassa tapauksia, joissa fyysinen väkivalta saattaa olla hyvinkin lievää, mutta taustalla on ollut pitkään jatkunutta henkistä väkivaltaa. Henkisen väkivallan käyttäjä pystyy pitämään uhria voimakkaastikin otteessaan siten, ettei uhrilla ole mahdollisuutta päästä siitä irti.

Haastateltava C toi myös haastattelussaan esille sen, ettei hän uransa aikana ole koskaan nostanut syytettä pelkästään henkisestä väkivallasta, vaan tapaukseen on aina liittynyt fyysisenkin pahoinpitelyn. Hän kertoikin, että henkinen väkivalta tulee yleensä esille seksuaalitali perheväkivaltarikosten yhteydessä. Haastateltava C muisti erään tapauksen, jossa oli käytetty lapsen henkistä väkivaltaa. Lasta oli pidetty eriarvoisena, kuin muita perheenjäseniä.

Hänet oli eristetty kotiinsa ja häntä kohdeltiin kehitysvammaisena, vaikka hän ei sitä ollut. Henkinen väkivalta aiheutti kyseiselle lapselle fyysistä, psyykkistä ja sosiaalista kehitysviivästymää, lapsen luustoikä oli jäljessä ja hänen motoriset ja tietotaitonsa olivat useita vuosia jäljessä verrattuna muihin ikäisiinsä. Kehitysviivästymä osin johtui myös siitä, että lapsella oli fyysinen sairaus, jonka havaitseminen viivästyivät vuosia, koska hän eli niin koulun- kuin muunkin terveydenhuollon ulkopuolella. Kun lapsi sijoitettiin perheen ulkopuolelle, kehitysviivästymät korjautuivat nopeasti. Tässä tapauksessa henkisestä väkivallasta annettiin tuomioksi kolmen vuoden vankeusrangaistus.

Haastateltava D kertoi, että hän ei ole pelkästään henkisestä väkivallasta juurikaan syyttänyt, sillä sen sovittaminen esimerkiksi pahoinpitelysäännökseen on usein hankalaa juuri näytön puutteen vuoksi. D kuitenkin muisti käsitelleensä joitakin tapauksia, joissa on käytetty sekä fyysistä että henkistä väkivaltaa. Haastateltava E taas kertoi, että hänellä on saattanut olla jokin yksittäinen tapaus käsiteltävänänsä sisältäen vain henkistä väkivaltaa, mutta siitäkin hän on kertomansa mukaan tehnyt syyttämättäjäättämispäätöksen todistelun vaikeuden vuoksi.

6.4 Henkisen väkivallan rikosoikeudellinen merkitys

Kysyttäessä haastateltavilta, mitä rikosnimikkeitä voi tulla kyseeseen henkistä väkivaltaa sisältävissä rikoksissa, nousivat esille pahoinpitely ja muutkin henkeen ja terveyteen kohdistuvat rikosnimikkeet. Kovimpina mahdollisina rikosnimikkeinä nousivat esille jopa henkirikoksien yritykset. Lisäksi haastateltavat mainitsivat seuraavia rikosnimikkeitä:

- vainoaminen RL 25:7a §
- kunnianloukkaus RL 24:9 §
- laitton uhkaus RL 25:7 §
- vahingonteko RL 35:1 § (24.8.1990/769)
- heitteillepano RL 21:14 § (21.4.1995/578)
- lähestymiskiellon rikkominen RL 16:9a § (4.12.1998/902)
- kotirauhan rikkominen RL 24:1 § (13.12.2013/879)
- yksityiselämää loukkaavan tiedon levittäminen RL 24:8 §
- viestintärauhan rikkominen RL 24:1a §
- salakuuntelu RL 24:5 § (9.6.2000/531)
- salakatselu RL 24:6 § (9.6.2000/531)
- pakottaminen RL 25:8 § ja
- hallinnan loukkaus RL 28:11 § (24.8.1990/769)

Joissakin tapauksissa myös seksuaalirikokset ovat mahdollisia. Seksuaalirikoksista kyseen voivat tulla lähinnä raiskaus RL 20 luvun 1 § ja pakottaminen seksuaaliseen tekoon RL 20 luvun 4 §, jotka toteutetaan muulla kuin väkivallalla uhkaamalla tai käyttämällä hyväksi toisen pelkotilaa.

Haastatellut syyttäjät osasivat antaa suuntaa antavia vastauksia liittyen siihen, miten henkinen väkivalta on heidän kokemuserustansa mukaan vaikuttanut rikosasioiden tuomioihin. Haastateltava E kertoi, että henkinen väkivalta voi vaikuttaa tuomioon muina syyksiluettuina rikoksina yhteistä rangaistusta korottavasti. Itse henkinen väkivalta ei välttämättä ankarointa rangaistusta, vaan rikosnimikkeiden määrä vaikuttaa tuomioon, kun tekoja on useita. Tämän vuoksi on tärkeää osata huomioida muutkin mahdolliset rikosnimikkeet henkisen väkivallan osalta.

Haastateltava C puolestaan toi haastattelussaan esille sen, että tilanteissa, joissa syytetään muustakin kuin esimerkiksi fyysisestä pahoinpitelystä, henkinen väkivalta voi vaikuttaa rangaistuksen ankarointamiseen tai teon kokonaistörkeyden arviointiin. Haastateltava D:n mukaan esimerkiksi seksuaalirikoksissa, joissa on aiheutettu suurta henkistä kärsimystä, voi uhrin henkisen puolen vaurioituminen vaikuttaa teon kokonaistörkeysarviointiin ja tuomitettavaan rangaistukseen.

Henkisen väkivallan huomiointia niin esitutkinnassa kuin oikeudenkäynneissäkin olisi haastateltavien mukaan varaa parantaa. Haastateltava E toi haastattelussaan esille mielenkiintoisen ajatuksen siitä, voisiko rikoslain muutos olla tarpeen henkisen väkivallan kriminalisoinnin osalta, tai olisiko mahdollista säätää kokonaan oma tunnusmerkistönsä henkisestä väkivallasta. Tällä hetkellä pahoinpitelyn tunnusmerkistön toteutuminen edellyttää tosiasiallista seurausta eli teosta aiheutunutta terveyden vahingoittumista. Jos henkisen väkivallan osalta ei vaadittaisi tätä seurausta, voitaisiin esimerkiksi edellyttää tekijän menettelyn “olevan omiaan aiheuttamaan” sen. Tällainen sanamuoto on käytössä tietyissä rikoslain pykälissä, kuten esimerkiksi RL 20 luvun 6 §:n (20.5.2011/540) mukaisessa lapsen seksuaalisessa hyväksikäytössä. Kyseinen sanamuoto mahdollistaa rangaistavuuden kuvattua teosta ilman varsinaisen seurauksen aiheutumista ja riittää, että teko on ollut omiaan esimerkiksi vahingoittamaan terveyttä. Ongelmaksi saattaisi E:n mukaan tällaisen muutoksen myötä nousta kuitenkin se, että rikosilmoitusten määrä nousisi huomattavasti ja rikosilmoituksia

tehtäisiin vähäisistäkin asioista, vaikka tarkoituksena ei olisi kriminalisoida mitä tahansa rumaa käytöstä.

6.5 Henkisen väkivallan käyttäjät ja uhrin

Pyrimme myös haastatteluissa selvittämään jotain asioita henkilöistä, jotka käyttävät henkistä väkivaltaa ja tietenkin myös henkisen väkivallan uhreista. A:n mukaan pääsääntöisesti henkisen väkivallan käyttäjillä on itsellään usein heikko itsetunto ja saattaa olla, että työ- tai kouluelämässä on ollut hankalaa. Se ei kuitenkaan välttämättä ole kaikkien osalta yhdistävä tekijä. Sekä A että B mainitsivat, että henkisen väkivallan käyttäjillä on usein ollut jonkinlaista mielenterveysongelmaa tai persoonallisuushäiriöitä, sekä esimerkiksi narsistisia piirteitä.

Sekä A että B toivat esille haastatteluissaan, että yhteisenä tekijänä henkisen väkivallan käyttäjillä on se, etteivät he itse ymmärrä tekojensa vakavuutta ja he itse vähättelevät tekojaan. B:n mukaan hänen kokemuksensa perusteella noin puolessa tapauksista henkisen väkivallan käyttäjä suhtautuu kuulusteluun ja koko tapaukseen ylimielisesti. Toinen puolikas henkisen väkivallan käyttäjistä taas jollakin tavalla katu tekojaan. B:n mukaan myös päihteiden käyttö liittyy usein tapauksiin etenkin silloin, kun väkivalta muuttuu fyysiseksi. Uhrien kertomusten perusteella henkinen väkivalta kuitenkin on läsnä muulloinkin.

Emme haastatelleet opinnäytetyötämme varten henkisen väkivallan uhreja. Siitä huolimatta on tärkeää tuoda ilmi myös henkisen väkivallan uhrien näkökulmaa esille, jotta olisi helpompaa käsittää aiheen vakavuus. Henkisen väkivallan uhrien kanssa työskennelleet poliisit osasivat kertoa kokemuksiansa perusteella siitä, millaisia seurauksia henkinen väkivalta uhreilleen aiheuttaa.

Haastateltavan A mukaan henkinen väkivalta vaikuttaa uhreihin voimakkaammin kuin fyysinen. Henkinen väkivalta vaikuttaa voimakkaasti uhrin psyykkiseen hyvinvointiin ja esimerkiksi uhrin itseluottamus voi vahingoittua suurestikin. A:n mukaan uhrin tarvitsisivat usein ulkopuolista apua selviytyäkseen, mutta avun piiriin hakeutuminen on usein heille hankalaa.

Haastateltava B kertoi, että pelkkä henkinenkin väkivalta voi vaikuttaa uhriin äärettömän vahingollisesti, mutta tällaiset tapaukset harvoin tulevat poliisin tietoon. Usein tilanne on edennyt jo äärimmilleen siinä vaiheessa, kun fyysinenkin väkivalta astuu kuvioon. B kertoi oman kokemuksensa perusteella havainneensa, että uhrin eivät itse usein edes ymmärrä, miten epäterve tilanne kotona on. Lisäksi uhrin eivät näe eroamista vaihtoehtona, vaan ajattelevat suhteessa jatkamisen olevan ainoa vaihtoehto. Seuraavassa suora lainaus B:n mainitsemista syistä, joita uhrin saattavat mainita syyksi siihen, etteivät voi erota:

“Uhrin täytyy pitää huolta tekijästä, kun tekijä ei muuten pärjää maailmassa.”

“Tekijä on oikeasti niin ihana, mutta nyt vain tapahtui tällainen tapaus.”

“Tekijällä on vain juuri nyt niin vaikeaa.”

“Uhrin itse nalkutti ja tapahtunut oli uhrin vika.”

Edellä mainituista lausahduksista pystyy B:n mukaan päättelemään, että uhrilla harvoin on henkisiä voimavaroja suhteesta irtoamiseen ja suhteessa pysymiseen pyritään keksimään erilaisia tekosyitä. Joskus uhri saattaa jopa itse uskoa keksimiinsä syihin, mikä myös osaltaan kertoo siitä, että uhrin ajatusmaailmassa on jokin pielessä. Eroaminen saattaa B:n mukaan olla vaikeaa myös väkivallan pelon vuoksi.

B kertoi haastattelussaan yhdestä väkivallan uhrista, joka oli jälkeenpäin puhunut kokemuksestaan B:n kanssa. Kyseinen uhri oli kertonut, että hänellä oli kestänyt pitkään ymmärtää se, että hän tekee oikein erotessaan väkivaltaisesta puolisoista. Hän oli kertonut myös miettineensä pitkään, onko kaikki tämä “vaiva” sen arvoista. Vaivalla uhri oli B:n mukaan tarkoittanut hakeutumista turvakotiin, lähestymiskieltoa, uusia rikosilmoituksia, uutta asuntoa, turvakieltoa ja niin edelleen. Uhrin saattavat siis pitää suhteessa pysymistä helpompana vaihtoehtona kuin eroamista, vaikka se tarkoittaisikin väkivallan jatkumista.

“Monen uhrin kertomuksessa tulee ilmi se, että kotona täytyy ”astella munankuorien päällä”. Ääritapaukset ovat sellaisia, että mitään ei oikein uskalla tehdä ja on parempi olla vaan neutraali ja hiljaa, niin selviää vähemmällä iskuilla”

- haastateltava B

A:n näkemyksen mukaan uhrin, jotka ovat olleet sellaisessa parisuhteessa, jossa on ollut henkistä väkivaltaa, ajautuvat helpommin uudestaan henkistä väkivaltaa sisältävään suhteeseen. Monesti kun tällaisia asioita selvitetään syvemmin saattaa tulla ilmi, että henkistä väkivaltaa ja alistamista on voinut olla jo uhrin lapsuudessa. Tällainen saattaa vaikuttaa voimakkaasti uhrin itsensä arvostamiseen ja kunnioittamiseen.

6.6 Miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa tulisi mahdollisesti kehittää ja parantaa?

Kysyttäessä haastateltavilta, miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa voisi heidän mielestään parantaa, toivat haastateltavat yksimielisesti esille, että ainakin rikostutkijoiden kouluttamisella tällaisten rikosasioiden tutkimista olisi mahdollista kehittää. B mainitsi, että yksi tapa parantaa tutkijoiden ammattitaitoa, olisi kouluttautuminen esimerkiksi kuulusteluopin kursseilla. B mieltää juuri kuulustelukertomuksen yhdeksi tärkeimmistä selvyttä rikosasiaan tuovista seikoista. Haastateltavat kannustaisivat järjestämään yhteisiä koulutustilaisuuksia esimerkiksi poliisien ja syyttäjien kesken sekä hyödyntämään henkisen väkivallan ja lähisuhdeväkivallan kanssa tekemisissä olevien toimijoiden osaamista koulutusten järjestämisessä. Tällaisia toimijoita ovat esimerkiksi Rikosuhripäivystys, Turvakoti ja Nollalinja.

Henkilö C mainitsi haastattelussaan, että jos esimerkiksi on kyse jatkuvasta fyysisestä perheväkivallasta, on syytä kysellä asianomistajalta, miten ja miksi tilanne on jatkunut kyseisellä tavalla. Usein taustalla voi olla alistamista ja pelottelua, jonka vuoksi asianomistaja ei uskalla kertoa pahoinpitelystä tai hän pitää kohteluaan itsestään selvänä tapana toimia. C mainitsi yhtenä kehitysehdotuksena, että esimerkiksi perheväkivaltatapauksiin liittyvissä kuulusteluissa olisi hyvä kysyä tiettyjä kysymyksiä rutiininomaisesti, varsinkin jos asianomistajan odotetaan peruvan myöhemmässä vaiheessa puheitaan. Tällaisella kysymysrunnolla helpotettaisiin sitä, että kaikki tarvittavat asiat tulisi varmasti kysytyä jo esitutkinnassa.

Tutkijoiden tietoisuuden ja kouluttamisen lisääminen voisi auttaa siinä, että he osaisivat kuulusteluissa kysyä riittävästi asioita. A tuo esille sen, että jo nyt on olemassa paljon hyviä

tutkijoita, jotka osaavat huomioida myös henkisen väkivallan mahdollisuuden tutkinnassa. A korostaa sitä, että kuulustelussa tulisi tutkijan olla sen verran rohkea, että uskaltaa kysyä asianomistajalta myös henkisestä väkivallasta ja ottaa sen mahdollisuuden kuulustelun yhteydessä puheeksi.

Haastateltava E otti haastatteluvastauksissaan kantaa siihen, että henkistä väkivaltaa sisältäviä tapauksia pitäisi tutkia sellaisten henkilöiden, jotka ovat oikeasti kiinnostuneita tutki-
maan tällaisia tapauksia. E:n mukaan ei ole kannattavaa antaa henkistä väkivaltaa ja juuri parisuhdeväkivaltaa sisältäviä tapauksia tutkittaviksi niin kutsuttuun massatutkintaan, jossa on kova juttupaine ja rikosasiat on saatava nopeasti eteenpäin. E esittää tälle asialle ratkai-
suksi esimerkiksi erillistä läheisväkivaltaryhmän perustamista. Lisäksi poliisilaitoksien joh-
don tulisi ymmärtää henkilöön kohdistuvien rikoksien merkitys ja arvottaa niitä päätöksiä
tehdessä oikealla tavalla: tällaisia tapauksia ei voi esittää numeerisessa muodossa samalla
tavalla, kuin esimerkiksi takavarikoiden tai rikoshyötyjen kohdalla voi tehdä. Panostamisen
tarvitsisi olla erilaista tällaisten rikosten kohdalla.

Kysyttäessä syyttäjiltä, mitä poliiseilta kaivattaisiin tällaisten rikosasioiden esitutkinnassa, C tuo esille sen, että usein esitutkinnassa on hyvin selvitetty tapahtumien kulkua, mutta näyttö tapahtuman aiheuttamista seurauksista on puuttunut. Jotta esimerkiksi pahoinpitelyn tunnusmerkistö täyttyy henkisen väkivallan osalta, täytyy olla näyttöä siitä, että teko on va-
hingoittanut toisen terveyttä. Psykkisen terveyden vahingoittumista voi todellisuudessa ol-
lakin, mutta jos asiasta ei ole saatavilla lääkärinlausuntoa, jää näyttö terveyden vahingoittu-
misesta melko vähäiseksi. Samaan aiheeseen liittyen D toi parannusehdotuksena esille sen,
että kuulustelukertomukset tulisi mielellään videoida ja litteroida, jotta ne tulisivat mahdol-
lisimman tarkasti kirjattua. Hän kuitenkin tiedostaa sen, että tämä ei ole kaikkien kuuluste-
luissa edes mahdollista eivätkä poliisin resurssitkaan ymmärrettävästi tällaiseen riittäisi.

Haastatelluilta syyttäjiltä tuli myös ilmi toive esitutkintayhteistyön lisäämisestä, jotta ta-
paukselle saadaan hankittua oma syyttäjä heti kun rikosilmoitus on tehty. Poliisi ja syyttäjä
voivat näin keskustella koko esitutkintavaiheen ajan esimerkiksi mahdollisista rikosnimik-
keistä ja siitä, mitä selvityksiä tapahtuneelle on hankittava. Näin myös mahdollistettaisiin
laadukas ja kattava esitutkinta alusta loppuun paremmin kuin yksistään poliisin voimin.

7. YHTEENVETO JA POHDINTAA

Tavoitteena opinnäytetyöllämme oli saada vastauksia sille, mitä henkinen väkivalta on, miten henkiselle väkivallalle voidaan saada näyttöä esitutkinnassa, miten henkinen väkivalta huomioidaan esitutkinnassa sekä miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa voitaisiin mahdollisesti parantaa. Henkisestä väkivallasta puhutaan vieläkin liian vähän, vaikka kyseessä on haastateltujen asiantuntijoidenkin mukaan ajankohtainen ja vakava aihe. Henkinen väkivalta on Suomessa kriminalisoitu teko silloin, kun se täyttää pahoinpitelyn tunnusmerkistön (RL 21:5 §). Senkin vuoksi poliisin olisi hyvä huomioida sen mahdollisuus jo esitutkinnassa.

Olemme opinnäytetyömme edetessä perustelleet työssä käytettyjä tutkimusmenetelmiä. Asiantuntijoiden haastattelut olivat äärimmäisen suuressa roolissa opinnäytetyömme toteutuksen kannalta. Haastatteluissa saadut vastaukset olivat pitkälti samankaltaisia haastateltavien kesken, mikä osaltaan lisää tutkimuksen luotettavuutta, vaikka haastateltavia olikin vain viisi. Haastateltaville esitettiin samankaltaisia kysymyksiä ja heidän vastauksiinsa ei vaikuttu millään tavoin eikä heitä ohjailtu vastauksissaan. Vastaukset myös nojautuivat hyvin hankittuun teorian tietoon siltä osin, kuin teorian tietoa oli aiheesta saatavilla. Esimerkiksi henkisen väkivallan piirteet olivat teorian ja tutkimuksen vastausten kanssa hyvinkin samanlaisia.

Päätimme jo ennen haastatteluja, että haastateltavat tulevat opinnäytetyössämme pysymään anonyymeinä. Tästä syystä käytimme haastateltavista puhuttaessa ainoastaan kirjaimia A, B, C, D ja E. Haastateltavien taustoista on kerrottu lyhyesti, mutta kuitenkin niin, että haastatellut eivät ole näiden esittelyjen perusteella tunnistettavissa. Ennen haastattelujen tekoa haastateltaville tuotiin selkeästi esille se, että haastatteluihin osallistuminen perustuu täysin vapaaehtoisuuteen. Lisäksi haastateltaville kerrottiin, mikä haastattelujen tarkoitus on ja mitä varten haastattelut ovat. Opinnäytetyötä varten kerätty aineisto on pidetty ainoastaan työn kirjoittajien saatavilla. Edellä mainitut ovat asioita, jotka parantavat opinnäytetyön etiikkaa ja luotettavuutta. (Puusa & Juuti 2020, luku Laadun arviointi.)

Tutkimuksessamme olemme pääsääntöisesti käsitelleet vain parisuhteissa tapahtuvaa henkistä väkivaltaa, mutta saatujen tutkimustulosten valossa voimme todeta, että saadut

vastaukset voisivat olla käytettävissä myös muiden henkistä väkivaltaa sisältävien tapausten käsittelyssä. Jatkotutkimusaiheena opinnäytetyöllemme voisi olla esimerkiksi syventyminen juuri koulu- ja työelämässä ilmenevään henkiseen väkivaltaan. Toinen mahdollinen tutkimusnäkökulma voisi olla lähisuhteissa ilmenevä henkinen väkivalta, kuten esimerkiksi vanhempien lapsiinsa kohdistama henkinen väkivalta ja sen vaikutus lapsen kehitykseen.

Tutkimuksen aikana nostimme esille sitä, miten paljon henkinen väkivalta voi vaikuttaa ihmisen psyykkiseen hyvinvointiin, joskus jopa vakavammin kuin fyysinen väkivalta. Uhrit voivat tarvita ulkopuolista apua päästääkseen yli henkisen väkivallan kokemuksista ja väkivaltaisesta suhteesta. Uskomme opinnäytetyömme herättelevän lukijoita ja saavan heidät ymmärtämään paremmin henkisen väkivallan ja sen seurausten vakavuuden.

Tutkimuksessa olemme myös käsitelleet laajasti henkisen väkivallan merkitystä esitutkinnassa. Olemme nostaneet esille ongelmakohtia ja sitä, miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkimista olisi mahdollista parantaa. Toivomme, että tutkimuksestamme on hyötyä rikostutkinnassa työskenteleville, jotta henkinen väkivalta olisi mahdollista havaita jo varhaisessa vaiheessa. Vaikka näytön saaminen henkiselle väkivallalle voikin olla haasteellista, tulisi henkisen väkivallan mahdollisuuden siitä huolimatta kiinnittää huomiota. Mielestämme poliisiorganisaatiossa olisi hyvä ottaa pohdintaan haastatteluissa esille nousseet ajatukset rikostutkijoiden koulutuksen lisäämisestä sekä syyttäjien ja poliisien esitutkintayhteistyön lisäämisestä.

Tärkeimmäksi mahdolliseksi todistusaineistoksi henkiselle väkivallalle nousi haastattelujen perusteella lääkärinlausunto mahdollisesta terveyden vahingoittumisesta. Erään haastateltavan mukaan lääkärinlausunnoissa harvoin kuitenkaan otetaan selkeästi kantaa siihen, onko tietty seuraus aiheutunut suoraan henkisestä väkivallasta. Sen sijaan lääkärit usein käyttävät lausunnoissaan enemmän sanamuotoa “on ollut omiaan aiheuttamaan”, joka ei kuitenkaan pahoinpitelyn tunnusmerkistön täyttymiseksi riitä. Tämä edellyttää poliisilta erityistä huolellisuutta etenkin siinä vaiheessa, kun ryhdytään tilaamaan lääkärinlausuntoja asiasta. Lääkärinlausuntopyynnössä on osattava eritellä tarkasti, mihin lääkärin pyydetään lausunnoissaan ottavan kantaa.

Ennen kaikkea poliisina ja viranomaisena on tärkeää osata ohjata kaikki väkivallan uhrit saamaan oikeanlaista apua tilanteeseensa. Oman rikostutkinnan kokemuksemme ja saatujen

haastattelujen tulosten perusteella on selvää, että uhrin on usein vaikeaa päästä irti väkivaltaisesta suhteesta ja väkivallan kierteestä. Tämän vuoksi itse rikostutkinnan suorittamisen lisäksi tulisi osata tarjota uhreille apua tilanteeseensa esimerkiksi ohjaamalla heitä aktiivisesti Rikosuhripäivystyksen tai muun vastaavan avun piiriin. Oikeuden rikosentekijälle langettamaa tuomiota tärkeämpää on, että uhrilla on mahdollisuus päästä pois häntä satuttavasta tilanteesta.

LÄHTEET

Hannus, Riitta & Mehtola, Sirkku & Natunen, Luru & Ojuri, Auli 2011. Veitsen terällä. Naiseus ja parisuhdeväkivalta. Hämeenlinna: Kariston kirjapaino Oy.

Heinonen, Olavi & Koskinen, Pekka & Lappi-Seppälä, Tapio & Majanen, Martti & Nuotio, Kimmo & Nuutila, Ari-Matti & Rautio, Ilkka 1999. Rikosoikeus. Oikeuden perusteokset. Werner Söderström Lakitieto.

Henkinen väkivalta. Väestöliitto. Luettavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tieto-parisuhteesta/parisuhdevakivalta/henkinen-vakivalta/>. Luettu: 31.3.2020.

Henkinen väkivalta paljastuu vuosien viiveellä – "Silloin mielenterveys on järkkynyt", Helsingin uutiset. Luettavissa: <https://www.helsinginuutiset.fi/paikalliset/1558469>. Luettu: 26.4.2020.

Henkinen väkivalta satuttaa sisältäpäin. Suomen mielenterveys Ry. Luettavissa: <https://mieli.fi/fi/mielenterveys/vaikeat-el%C3%A4m%C3%A4ntilanteet/v%C3%A4kivalta/henkinen-v%C3%A4kivalta-satuttaa-sis%C3%A4lt%C3%A4p%C3%A4in> Luettu: 3.3.2020

Hilkka Ahteelle 12 000 €:n korvaukset - "Räty olisi voitu tuomita myös vankeuteen". Uusi Suomi. Luettavissa: <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/hilkka-ahteelle-12-000-n-korvaukset-raty-olisi-voitu-tuomita-myos-vankeuteen/344ed591-86b9-30fa-8879-12b6660c35a0>. Luettu: 6.4.2020.

Hirvonen, Ari: Mitkä metodit? Opas oikeustieteen metodologiaan. Yleisen oikeustieteen julkaisuja 17. Helsinki. Luettavissa: https://www.helsinki.fi/sites/default/files/atoms/files/hirvonen_mitka_metodit.pdf. Luettu: 17.5.2020.

Kammonen, Teemu. 2014. Poikkeuksellinen rikos Suomessa – Professori: ”Ei koskaan aiemmin”. Uusi Suomi. Luettavissa: <https://www.uusisuomi.fi/uutiset/poikkeuksellinen-rikos-suomessa-professori-ei-koskaan-aiemmin/d5aa7448-b633-3971-9950-a1a23a0ae91d>. Luettu: 6.4.2020.

Kiusaaminen ja henkinen väkivalta. Mehiläinen. Luettavissa: <https://www.mehilainen.fi/mielenterveys/kiusaaminen> Luettu: 17.5.2020.

Metso, Riina-Maria 2018: Miksi se ei vain lähde? Väkivaltainen parisuhde ja miten siitä pääsee irti. Luettavissa: <https://www.bookbeat.fi/kirja/miksi-se-ei-vain-lahde-vakivaltainen-parisuhde-ja-miten-siita-paasee-irti-89751>. Luettu 5.4.2020.

Parisuhdeväkivalta. Väestöliitto. Luettavissa: <https://www.vaestoliitto.fi/parisuhde/tieto-parisuhteesta/parisuhdevakivalta/>. Luettu: 31.3.2020.

Puusa, Anu & Juuti, Pauli 2020: Laadullisen tutkimuksen näkökulmat ja menetelmät. Luettavissa: <https://www.bookbeat.fi/kirja/laadullisen-tutkimuksen-nakokulmat-ja-menetelmat-224757> Luettu: 1.5.2020.

SopS 52/2015: Valtioneuvoston asetus naisiin kohdistuvan väkivallan ja perheväkivallan ehkäisemisestä ja torjumisesta tehdyn Euroopan neuvoston yleissopimuksen voimaansaatamisesta sekä yleissopimuksen lainsäädännön alaan kuuluvien määräysten voimaansaattamisesta annetun lain voimaantulosta.

Suomen virallinen tilasto (SVT): Rikos- ja pakkokeinotilasto. Perhe- Ja Lähisuhdeväkivalta 2018. Luettavissa: http://www.stat.fi/til/rpk/2018/15/rpk_2018_15_2019-06-06_tie_001.fi.html. Luettu 6.4.2020.

Säävälä, Hannu & Pohjoisvirta, Riitta & Keinänen, Eero & Salonen, Santtu 2006: Mies väkivalta – Apua lähisuhdeväkivaltaan. Oulun ensi- ja turvakoti Ry. Kalevaprint Oy.

Tapani, Jussi & Tolvanen, Matti & Hyttinen, Tatu 2019: Rikosoikeuden yleinen osa: vastuoppi. Helsinki: Alma Talent Oy. Luettavissa: <https://polamk.idm.oclc.org/login?url=https://verkkokirjahylly.almatalent.fi/teos/19ju437021>. Luettu: 28.4.2020.

Vilka, Hanna 2019: Tutki ja kehitä. Luettavissa: <https://www.bookbeat.fi/kirja/tutki-ja-kehita-120677>. Luettu 1.5.2020.

Väkivallan muodot/Henkinen väkivalta. Naisten Linja. Luettavissa: <https://www.naistenlinja.fi/tietoa-vakivallasta/vakivallan-muodot/henkinen-vakivalta/>. Luettu 5.4.2020.

HAASTATTELURUNKO

POLIISEILLE TARKOITETUT KYSYMYKSET

TAUSTAT:

- Kuinka kauan olet työskennellyt poliisina?
- Oletko tutkinut rikoksia, joihin liittyy henkistä väkivaltaa? Jos olet, niin kuinka monta?

TEEMA 1: Henkisen väkivallan määrittely ja asianosaisten näkökulmaa

- Liittyikö tapauksiin mahdollisesti muita väkivallan muotoja?
- Missä eri muodoissa henkinen väkivalta voi ilmetä?
- Miten henkinen väkivalta on käsittelemissäsi tapauksissa vaikuttanut uhriin?
- Onko rikoksesta epäillyillä henkistä väkivaltaa sisältävissä rikosasioissa ollut jotain yhteistä?

TEEMA 2: Henkisen väkivallan tutkiminen

- Mitä rikosnimikkeitä henkisen väkivallan osalta voi tulla kyseeseen?
- Mitä yhteistä tutkimillasi tapauksilla on ollut?
- Miten henkinen väkivalta itsenäisenä rikosasian tulee yleensä esille? Entä miten henkinen väkivalta muun rikosasian yhteydessä tulee esille?
- Miten henkistä väkivaltaa sisältäviä rikoksia tutkitaan?
- Millaisia todisteita henkisestä väkivallasta on mahdollista saada?
- Tiedätkö, miten henkinen väkivalta on mahdollisesti huomioitu oikeudenkäynnissä?
- Tiedätkö, onko henkisellä väkivallalla ollut vaikutusta tuomioihin?

TEEMA 3: Henkisen väkivallan huomioinnin kehittäminen esitutkinnassa

- Mitä ongelmia tai haasteita henkistä väkivaltaa sisältävien rikosasioiden käsittelyssä voi ilmetä?
- Miten henkistä väkivaltaa sisältävien rikosten tutkintaa voisi mielestäsi parantaa?

SYYTTÄJILLE TARKOITETUT KYSYMYKSET

TAUSTAT:

- Kauan olet toiminut syyttäjänä/erikoissyyttäjänä?

TEEMA 1: Henkisen väkivallan määrittely

- Miten määrittelet henkisen väkivallan?
- Millaista kokemusta sinulla itselläsi on henkistä väkivaltaa sisältävien rikosasioiden käsittelyssä?
- Onko käsiteltävänä ollut tapauksia, joissa olisi ollut ainoastaan henkistä väkivaltaa, vai liittyykö siihen aina myös fyysinen väkivalta?

TEEMA 2: Todistelu henkiselle väkivallalle ja oikeudellinen näkökulma

- Mitä on käytetty rikosasiassa todisteena henkisen väkivallan näyttämiseksi toteen?
- Millaisia todisteita ylipäänsä on mahdollista saada henkisestä väkivallasta?
- Millaisia ongelmakohtia henkistä väkivaltaa sisältävien rikosasioiden käsittelyssä voi ilmetä?
- Millaisia rikosnimikkeitä voi tulla kyseeseen henkistä väkivaltaa sisältävissä rikoksissa?
- Millaisia tuomioita henkistä väkivaltaa sisältävistä rikoksista on tullut?
- Miten henkinen väkivalta voi vaikuttaa rikostuomioon?

TEEMA 3: Henkisen väkivallan huomioinnin kehittäminen esitutkinnassa

- Miten henkinen väkivalta tulisi huomioida jo esitutkintavaiheessa?
- Huomioivatko syyttäjät aina henkisen väkivallan osuuden/mahdollisuuden rikosasiassa?
- Miten henkisen väkivallan huomiointia esitutkinnassa voitaisiin kehittää?
- Mitä poliiseilta kaivattaisiin tällaisten rikosten esitutkinnassa?